

Őrizlek
kérő tenyerekkel...

Ich bewahre dich
mit flehenden
Händen...

FEKETÉNE ZIEGLER ÁGOTA
Volt egyszer egy kastély

ÁGOTA FEKETE-ZIEGLER
Es war einmal ein Schloss

...esse und verabscheue alle meine
... mache den festen Vorsatz, Dich,
... unwürdigsten Gott nicht mehr zu
... und die Gelegenheit zur Sünde
... O mein lieber Jesus! Du siehst
... wie sehr es mich schmerzt, daß
... hast und schwer beleidiget habe
... ich jetzt wünsche, Dich nie be-
... ben. Ich bitte Dich demüthigt,
... Heiland! Du wollest mir gütigst
... mich wieder in Gnaden auf-
... heilige Jungfrau und Mutter
... ! bitte jetzt für mich, damit ich
... leicht gut verrichte und Ver-
... Sünden erlange. Steh' mir
... er Schutzengel, auf daß ich
... de an nicht mehr sündige,
... t frommes und gottesfürch-
... e. Amen. Vater unser u. s. w.

...ch der Beichte.

...oh Herr Jesu! durch die
... lezeit seeligsten Jungfrau,
... igen angenehm und wohl-
... meine abgelegte Beichte und
... als vor diesem, an
... mmenheil der
... wolle Deine Güte
... mich erlösen von allen
... mliche Freude
... dem Vater und
... gütigen Geist gebenedet bist in alle Ewig-
... mit Amen.

34
Dann sei, mollest uns schenken, Im Be-
ber wie im Tod, Tu unser liets gedenken,
Nur deiner Will' bei Gott, Gelobt, gebenedeit
u. s. w.

65.

Sei gegrüßt zu tausend Malen, Sei ge-
grüßt, o Jungfrau rein, Dir zu Füßen wir
all' fallen, Und dein' liebsten Jesulein. Nur
um dies ruf ich zu dir, O meine Mutter,
helfe mir!

Ich klage dich,
Jesu! hör
büßen, Sei
dies ruf ich

Mutter
dir klagen
nicht absch
Gott. Nur

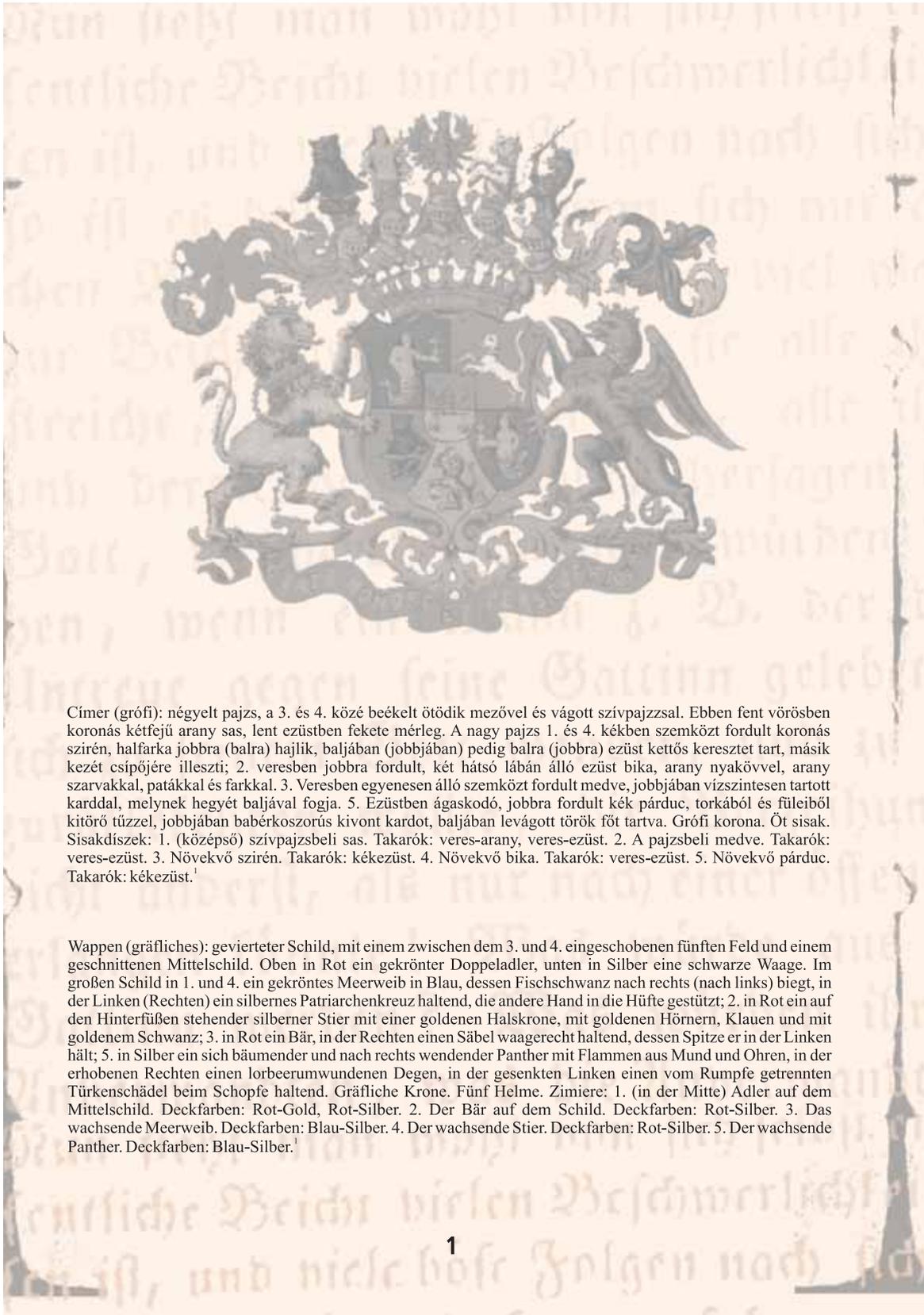
Zu dir
du meine
anschauer
Nur um

ich zu dir u. s. w.
Weil dein Nam' hör nennen,
Freut sich dein Herz und Sinn, Mutter!
tu mich doch erkennen, Daß ich ja dein
Diener bin. Nur um dies ruf ich zu dir u. s. w.

Dir will ich mich ganz verleihen, O Maria!
Jungfrau rein, Ach tu doch mein' Mutter
bleiben, Ich verlang' dein Kind zu sein. Nur
um dies ruf ich zu dir u. s. w.

O daß ich mein ganzes Leben, Zu voll-
bringen hier vermög', Will zu deinem Dienst

Címer (grófi): négyelt pajzs, a 3. és 4. közé beékelt ötödik mezővel és vágott szív-pajzssal. Ebben fent vörösben koronás kétfejű arany sas, lent ezüstben fekete mérleg. A nagy pajzs 1. és 4. kében szemközt fordult koronás szirén, halfarka jobbra (balra) hajlik, baljában (jobbában) pedig balra (jobbra) ezüst kettős keresztet tart, másik kezét csipőjére illeszti; 2. veresben jobbra fordult, két hátsó lábán álló ezüst bika, arany nyakkövvel, arany szarvakkal, patákkal és farkkal. 3. Veresben egyenesen álló szemközt fordult medve, jobbában vízszintesen tartott karddal, melynek hegyét baljával fogja. 5. Ezüstben ágaskodó, jobbra fordult kék párduc, torkából és füleiből kitörő tűzzel, jobbában babérkoszorús kivont kardot, baljában levágott török főt tartva. Grófi korona. Öt sisak. Sisakdíszek: 1. (középső) szív-pajzsbeli sas. Takarók: veres-arany, veres-ezüst. 2. A pajzsbeli medve. Takarók: veres-ezüst. 3. Növekvő szirén. Takarók: kékezüst. 4. Növekvő bika. Takarók: veres-ezüst. 5. Növekvő párduc. Takarók: kékezüst.¹

Wappen (gräfliches): gevierteter Schild, mit einem zwischen dem 3. und 4. eingeschobenen fünften Feld und einem geschnittenen Mittelschild. Oben in Rot ein gekrönter Doppeladler, unten in Silber eine schwarze Waage. Im großen Schild in 1. und 4. ein gekröntes Meerweib in Blau, dessen Fischschwanz nach rechts (nach links) biegt, in der Linken (Rechten) ein silbernes Patriarchenkreuz haltend, die andere Hand in die Hüfte gestützt; 2. in Rot ein auf den Hinterfüßen stehender silberner Stier mit einer goldenen Halskrone, mit goldenen Hörnern, Klauen und mit goldenem Schwanz; 3. in Rot ein Bär, in der Rechten einen Säbel waagrecht haltend, dessen Spitze er in der Linken hält; 5. in Silber ein sich bäumender und nach rechts wendender Panther mit Flammen aus Mund und Ohren, in der erhobenen Rechten einen lorbeerumwundenen Degen, in der gesenkten Linken einen vom Rumpfe getrennten Türkenschädel beim Schopfe haltend. Gräfliche Krone. Fünf Helme. Zimiere: 1. (in der Mitte) Adler auf dem Mittelschild. Deckfarben: Rot-Gold, Rot-Silber. 2. Der Bär auf dem Schild. Deckfarben: Rot-Silber. 3. Das wachsende Meerweib. Deckfarben: Blau-Silber. 4. Der wachsende Stier. Deckfarben: Rot-Silber. 5. Der wachsende Panther. Deckfarben: Blau-Silber.¹

A szentiváni kastély

Volt egy kastély Szentivánon. Az 1940-es évek után születettek már csak halomából tudnak róla. 1945-ben véget ért a II. világháború, új világ kezdődött. Kastélyunk története ekkor ért véget, mert a háború után széthordták.

A földdel tették egyenlővé...

Mikor épülhetett a kastély, és mit tudunk róla? Ennek próbálunk nyomába eredni.

Pilisszentiván törökkor előtti történetéről nagyon keveset tudunk. A 150 éves török uralom az élet minden nyomát eltüntette a környékről. Eddig még nem sikerült kideríteni, hogy ha volt is a község területén falu, merre feketett és mi volt a neve. Három feltételezett elnevezés ismeretes:

1. Velence (Wenecia, Venécia, Wenecie, Weiretie)

Egy 1274-es csabai határjárásból:

„... az Esztergomból Budára vivő nagy úton át haladva a két Vrskurtuel nevű körtetőfához ér, innen nyugat felé szántóföldön át a Bercz-re megy, aztán sokáig egy vesszős helyen egy kimagasló hegyre, a Chababyk-tetőre, ahol a Wenecia-i népek földje végződik, és itt a Kowachynépek földjével határos.”²

”Venécia (1274): Lakói (Pilis-) Csaba határosai DK-en. Területileg megfelel a mai Pilisszentivánnak, de a régészeti felismerhető faluhely ennek É-i határánál már Pilisvörösvár területére esik. Rég. top. VII. 21/23.”³

2. Iwanfelde

Egy 1401-es perbáli határjárás leírásában említik ebben az irányban az Iwanfelderemenewth-t ('Ivánföldére menő út'). Magyarország Régészeti Topográfijában (VII. 21/23 175. old.) feltételezik, hogy az Ivanföld(e) elnevezés egy már elpusztult falura utalhat.

3. Battháza

Ferenczy József említi, de ennek írásos nyomát nem sikerült megtalálni.⁴

A Pilis a XIV. században
(Györfly György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza IV. melléklet)
Der Pilis im 14. Jahrhundert
(György Györfly: Die historische Geographie Ungarns in der Arpadenzeit, Beilage IV)

Das Schloss in Sanktiwan

Es gab einmal ein Schloss in Sanktiwan. Diejenigen, die in den 1940er Jahren geboren sind, wissen davon nur noch vom Hörensagen. Im Jahre 1945 endete der Zweite Weltkrieg und eine neue Welt entstand. Da endete auch die Geschichte unseres Schlosses: Man riss es ab und trug das Material auseinander. Es wurde dem Erdboden gleichgemacht...

Wann konnte wohl das Schloss erbaut worden sein, und was wissen wir darüber? Nun wird der Versuch gemacht, diesen Fragen auf die Spur zu kommen.

Über die Geschichte von Sanktiwan vor der Türkenzeit ist kaum etwas bekannt. Die 150 Jahre Türkenherrschaft ließ in der Gegend alle Spuren des Lebens verschwinden. Es konnte bisher noch nicht erforscht werden, wo sich das ehemalige Dorf auf dem Gebiet der Gemeinde befand und wie es hieß, wenn es damals ein Dorf überhaupt gab. Drei vermutliche Namen sind bekannt:

1. Velence (Wenecia, Venécia, Wenecia, Weiretie)

Zitat aus einer Flurbegehung in Csaba aus dem Jahre 1274:

„... der Weg führt aus Gran nach Ofen zu den zwei Birnbäumen namens Vrskurtuel, von da führt er nach Westen durch ein Ackerfeld auf den First, und dann lange durch einen Gertenhain auf einen herausragenden Berg, auf die Chababyk-Spitze, wo das Gebiet der Bevölkerung von Wenecia endet und an das Gebiet der Bevölkerung von Kowachy grenzt.“²

„Venécia (1274): Das Gebiet grenzt südöstlich an (Pilis-)Csaba. Das Gebiet entspricht dem heutigen Pilisszentiván, das archäologisch erkennbare Dorf befindet sich jedoch an der nördlichen Grenze auf dem Gebiet von Pilisvörösvár.“ (Arch. Top. VII. 21/23.)³

2. Iwanfelde

In der Beschreibung einer Flurbegehung in Perbál aus dem Jahre 1401 wird in dieser Richtung die Bezeichnung Iwanfelderemenewth erwähnt. In der Archäologischen Topographie Ungarns (VII. 21/23. S. 175) wird angenommen, dass die Benennung Ivanfölda auf ein hier bereits untergegangenes ehemaliges Dorf hinweist.

3. Battháza

József Ferenczy erwähnt den Namen, ein schriftlicher Beweis dafür konnte aber nicht gefunden werden.⁴

Szentiván török utáni története 1708-ban kezdődött, ugyanis ebben először gróf Brankovics János Pál, majd a budai Ágoston-rend is megkapta nádori adományként. Ennek a lehetetlen helyzetnek 1719-ben lett vége Brankovics gróf halálával, mert végrendeletében a rendre hagyta a birtokot, amit kezdettől fogva az Ágoston-rendiek használtak. A vármegye közgyűlési jegyzőkönyvei tanúsítják, hogy az atyáknak nem csak a gróf ellen kellett harcolniuk a területért, hanem a szomszéd falvakkal is. Az állandó határviták miatt több határjárást is tartottak:

1714

„1. Végül a jelzett tanúkkal október 2-án bementek Szent Iván puszta helyszínére, először a templom helyére, ahol még a romok és alapfalak megvannak, ez az Esztergom felé vezető országút mellett van, az út baloldalán 15 lépésnyire, Vörös Vár felé egy ágyúlövésnyire.

2. Innét délfelé mentek lefelé, megmutatták a falu helyét, ahol most bokros hely van és fák vannak, ahol pince is van, de a fű sűrűsége miatt ezt nem tudták megmutatni.”⁵

1723

„Az ágostonrendiek budai kolostorának vikáriusa, Scharinger atya tiltakozik, mert a rend birtokához tartozó Szentiván pusztát a csabai lakosok elfoglalták, s Juhász János és Juhász Miklós mintegy 200 birkát legeltetett ott jogtalanul. A puszta felvívázásával megbízott Liebliert János jelezte ezt. A csabai lakosok részéről tettlegességre is sor került.”⁶

Szent Ágoston megtérése (386)

Bekehrung des heiligen Augustinus zum Christentum (386)

Die Geschichte von Sanktiwan nach der Türkenherrschaft begann im Jahre 1708, denn in diesem Jahr erhielt zuerst der Graf János Pál Brankovics und später der Augustinerorden das Dorf als Donationsgut. Diese unmögliche Situation endete mit dem Tod des Grafen Brankovics im Jahre 1719, da der Graf in seinem Testament das Landgut, das vom Anfang an von den Augustinermönchen benutzt wurde, dem Orden als Erbschaft hinterließ. Die Protokolle der Generalversammlung des Komitates bezeugen, dass die Mönche nicht nur mit dem Grafen, sondern auch mit den Nachbarsiedlungen um das Gebiet zu kämpfen hatten. Wegen der ständigen Grenzstreitigkeiten wurden mehrere Flurbegehungen gehalten:

1714

„1. Schließlich gingen sie mit den genannten Zeugen am 2. Oktober zum Ort der Heide Szent Ivány, wo die Ruinen und Grundmauern noch vorhanden sind, es befindet sich an der Landstraße nach Esztergom, 15 Schritte links davon, einen Kanonenschuss in Richtung Vörös Vár.

2. Von da gingen sie nach Süden, sie zeigten den Ort des Dorfes, wo jetzt Sträucher und Bäume, bzw. ein Keller zu finden sind, jedoch wegen der Dichte des Grases konnte der Keller nicht gezeigt werden.“⁵

1723

„Der Vikar des Klosters des Augustinerordens in Ofen, Pater Scharinger, protestierte dagegen, dass die zum Landgut des Ordens gehörende Heide „Szentiván“ durch die Einwohner von Csaba besetzt wurde, und János und Miklós Juhász da etwa 200 Schafe widerrechtlich weiden ließen. Davon berichtete der mit der Bewachung der Heide beauftragte János Liebliert. Seitens der Einwohner von Csaba kam es auch zu Handgreiflichkeiten.“⁶

Aurelius Augustinus, später Bischof von Hippo und Heiliger, lehrt in Rom (383)

Aurelius Augustinus, később Hippo püspöke és szent, Rómában tanít (383)

A kastély története

Pontosan nem tudható, hogy az 1700-as évek elején milyen épületek voltak Szentiván területén. Egy feljegyzés szerint egy tanya, esetleg fogadó lehetett a birtokon.⁷

Mindenesetre az 1728. évi regnicoláris összeírás egy bizonyos Merk Józsefről azt írja, hogy 10 éve lakik itt.⁸ Ez bizonyítja, hogy 1724 előtt is éltek a birtokon. Valószínűleg legalább egy majorság lehetett itt. Az első német betelepülők csak 1723 őszén érkeztek és 1724-ben kötöttek települési szerződést az Ágostonosokkal. Az említett összeírás szöveges részében sem találunk említést semmiféle kastélyról:

„Pilisi járás

19. Szentivány (Szent Ivány) possessio

Megjegyzések

Három éve kezdték a falut svábokkal betelepíteni, oly módon, hogy 6 házacskánál több nem volt felépítve, a többiek csak telket kaptak házépítésre és elkezdték építeni. Ezért olyan szegények, hogy leginkább koldulásból vagy kézimunkával máshol kénytelenek kenyerüket keresni. Vándorlók (*instabilissimi*), mert területükön igen kevés a szántóföld. Úgyhogy alig két jó gazdának elég az irtásokkal együtt. Földje fővenyes, homokos, köves.

Hogy milyen termékeny, a jövő fogja megmutatni.

Kenderföldje nincs.

Rétje nincs, csak az urasági erdőben. Ha volna marhájuk, néhány számára az erdőben volna legelő.

Szőlőt most kezdtek ültetni, egy kapásból áll.

Tűzifát és paraszti épületfát szolgáltató erdejük van a földesurak jóvoltából.

Malmuk nincs.

Halászóvizeik nincsenek.

Kereskedelmük nincs.

Ha van eladnivalójuk, 3 mérföldre Budára vihetik.

Földje hegyekből, dombokból és völgyekből áll.”⁹

Kastélyépítésről 1734-ből és 1735-ből van adat, mindkét évben két-két ablakrácsot (gittert) készített a vörösvári kovácsmester. Az 1737-es összeírásban szerepel először a kastély szó. Ekkor mérték ki a jobbágyok háztelkeiket. „*Voraus aber gegen über dem Cas/t/ell ist übergebliben am würths hauss zaun ein wisfleck...*”¹⁰ (A kastéllyal szemben, a kocsmá kerítésénél azonban megmaradt egy darab rét...) Ekkor még az Ágoston-rend volt Szentiván birtokosa, ezért érdekes a kastély elnevezés.

Geschichte des Schlosses

Es ist nicht genau bekannt, welche Gebäude gegen Anfang der 1700er Jahre auf dem Gebiet von Sanktiwan standen. Laut einer Aufzeichnung mag sich ein Bauernhof, oder vielleicht ein Gasthof auf dem Landgut befunden haben.⁷

Die regnicolare Konskription aus dem Jahre 1728 berichtet allerdings über einen gewissen Josef Merk, der seit 10 Jahren da lebt.⁸ Das beweist, dass das Landgut bereits vor 1724 bewohnt war. Wahrscheinlich befand sich hier wenigstens ein Meierhof. Die ersten deutschen Siedler kamen im Herbst 1723 an, und sie schlossen mit den Augustinermönchen im Jahre 1724 den Ansiedlungsvertrag. Auch im Textteil der erwähnten Konskription ist kein Schloss erwähnt:

„Piliser Bezirk

19. Szentivány (Szent Ivány) possessio

Bemerkungen

Vor drei Jahren begann die Ansiedlung der Schwaben im Dorf so, dass nicht mehr als 6 Häuser aufgebaut waren, die übrigen Siedler erhielten nur ein Grundstück, auf dem sie ein Haus zu bauen begannen. Sie sind deshalb so arm, dass sie gezwungen sind, ihr Brot mit Bettelei oder Arbeit anderswo zu verdienen. Sie wandern (instabilissimi), da es auf ihrem Gebiet ziemlich wenig Ackerboden gibt. Er reicht zusammen mit den Rodeäckern kaum für zwei gute Bauern. Der Boden ist sandig und steinig.

Nur die Zukunft wird zeigen, wie fruchtbar der Boden ist.

Es hat keine Hanfäcker.

Eine Wiese gibt es nur in den herrschaftlichen Wäldern. Wenn sie Rinder hätten, gäbe es für einige in den Wäldern Weiden.

Man begann erst jetzt Weinstöcke anzupflanzen, es gibt nur ein Tagewerk Weingarten.

Dank den Gutsherren haben sie Wald, in dem sie Feuerholz und Bauholz finden.

Sie haben keine Mühle.

Sie haben keine Gewässer zum Fischfang.

Sie handeln auch nicht.

Wenn sie etwas zu verkaufen haben, können sie es nach Ofen bringen, das 3 Meilen weit liegt.

Die Gemarkung besteht aus Bergen, Hügeln und Tälern.“⁹

Über den Schlossbau stehen uns aus den Jahren 1734 und 1735 Angaben zur Verfügung, in diesen beiden Jahren hat der Schmiedemeister in Werischwar je zwei Fenstergitter hergestellt. Das Wort Schloss kommt zuerst in der Konskription aus dem Jahre 1737 vor. In diesem Jahr wurden die Grundstücke der Leibeigenen vermessen. „*Voraus aber gegen über dem Cas/t/ell ist übrig geblieben am würths hauss zaun ein wisfleck...*“¹⁰ („*Gegenüber dem Schloss, beim Wirtshauszaun ist ein Wiesenfleck übrig geblieben...*“). Zu dieser Zeit war noch der Augustinerorden der Eigentümer von Szentiván, deshalb ist die Bezeichnung „Schloss“ merkwürdig.

1750-ben az Ágostonosoknak fizetendő kártérítés fejében Tersztyánszky József (egyes forrásokban János) esztergomi alispán kapta meg Szentivánt. Mivel Vörösvárt és Solymárt már régebben megszerezte, a három falu egy tulajdonos kezébe került.¹¹

A veszprémi egyházmegye budai espereskerület papjainak jegyzékében, az 1752-es Vörösvárról szóló feljegyzésben olvashatjuk, hogy az uraság háza az atyák régi kápolnájának alapjaira épült. Ezt a romokból is lehet látni. A kápolna körül volt a temető. A földesúr el akarta tüntetni a romokat és a sírok nyomát is, a lakosok tiltakozása ellenére. „*Ki akarja bővíteni az urasági házat, ki akarja sajátítani magának az egész telket, pedig az egész környéken a templom és a temető számára nincs alkalmasabb hely. Ugyanis a talaj itt egy jó darabon sík. Ezért a buzgó keresztények régtől fogva ezt a helyet szánták az istentisztelet helyéül, mert ez a legalkalmasabb.*”¹² Természetesen az uraság akarata teljesült. Steiner János vörösvári plébános azt írja 1752. május 5-én, hogy a régi temető felszámoltatott, és Padányi Bíró Márton veszprémi püspök engedélyével megáldatott az új.¹³

A Magyar Országos Levéltárban (UC 100:31) található az építkezésről szóló bizonyítékot:

„Szent Iwán:

*Kimutatás ama költségekről, amelyek adódtak Tersztyanszky Józsefnek szent-
iwáni építkezésénél a kőművesek, ácsok, asztalosok, lakatosok munkáját il-
letőleg, továbbá a napszámosokra és az anyagiakra fordított költségekről. Az
egész összeg fl. 3913.52.*”

A részletes felmérésben sem esik szó kastélyról:

„Szentiván:

*Ez a birtok is Pest megyében fekszik, a Tersztyanszky család tulajdona. Van
rajta 15 jobbágytelek; a hozzájuk tartozó szántóföldek nagyrészt
irtványföldek. Házzal rendelkező zsellér 34 van. Ezek is nagyrészt irtvány-
földeken gazdálkodnak. Ezek összértéke fl. 220...*”

Im Jahre 1750 erhielt der Graner Vizegespan Josef Tersztyánszky gegen eine an die Augustinermönche zu zahlende Entschädigung das Dorf Sanktiwan. Da er sich Werischwar und Schaumar schon früher erwarb, gelangten die drei Dörfer in die Hände von einem Eigentümer.¹¹

Im Verzeichnis des Ofener Dechantbezirkes der Wesprimer Diözese kann man in der Aufzeichnung über Werischwar aus dem Jahre 1752 lesen, dass das Haus des Gutsherrn auf dem Fundament der alten Kapelle der Mönche gebaut wurde. Dies sei auch von den Ruinen festzustellen. Um die Kapelle herum befand sich der Friedhof. Der Gutsherr wollte die Ruinen und die Spuren der Gräber trotz der Proteste der Einwohner verschwinden lassen. *„Er will das Herrenhaus erweitern und das ganze Grundstück enteignen, obwohl es in der ganzen Umgebung keinen besser geeigneten Ort für eine Kirche und den Friedhof gibt. Der Boden ist hier nämlich auf einer guten Strecke flach. Die frommen Christen haben deshalb einst diesen Ort als Ort des Gottesdienstes ausgewählt, da sich der Ort dafür am besten eignet.“*¹² Natürlich wurde der Wille des Gutsherrn durchgesetzt. Der Werischwarer Pfarrer Johann Steiner schrieb am 5. Mai 1752, dass der alte Friedhof geschlossen und der neue mit Genehmigung des Wesprimer Bischofs, Martin Padányi Bíró, eingesegnet worden sei.¹³

Beweise über die Bauarbeiten sind im Ungarischen Landesarchiv zu finden (UC 100:31):

„Szent Iwan:

Nachweis der Kosten, die sich aus der Arbeit der Maurer, Zimmerleute, Tischler und Schlosser in Verbindung mit den Bauarbeiten von Josef Tersztyánszky ergaben, bzw. über die Kosten bezüglich der Tagelöhner und der Baumaterialien. Die Gesamtsumme beträgt 3913 52 fl.“

Auch in der ausführlichen Bestandsaufnahme wird kein Schloss erwähnt:

„Szentiván

Dieses Landgut liegt auch im Komitat Pest und ist im Eigentum der Familie Tersztyánszky. Auf dem Gut befinden sich 15 Fronhöfe; der große Teil der zu diesen gehörenden Äcker sind Rodeäcker. Es gibt 34 Häusler, die Mehrheit von ihnen wirtschaftet auch auf Rodeäckern, deren Gesamtwert 220 fl. beträgt...“

Felmerül a kérdés, hogy az 1737-ben említett kastély illetve az 1752-ben kibővített urasági ház ugyanaz-e. A fent említett 1752-ben kelt forrás szerint a régi kápolna alapjaira épült a ház, viszont az 1930-as években a kolostor (kastély, zárda) helyét Bonomi a „Pindl berg”-nél mondja:

„*Pilisszentiván: Auf dem sog. Pinda-peagl (Binder-Hügel) konnte man früher noch die Ruinen eines Klosters (?) sehen. Vor ungefähr 6 Jahren wurde an dieser Stelle ein Haus gebaut.*”¹⁴ (Pilisszentiván: Az ún. *Pinda-peagl* tetején régebben még láthattuk egy kolostor (?) romjait. Körülbelül 6 évvel ezelőtt egy házat építettek a helyén.) Ez a terület a mostani Bányász u. - Óvoda u. sarok, szemben a József Attila utcával.

A Bányász utcában a saroktól számított harmadik telek udvarában a mai napig is egy régi „Brunnerstumm”(forrásszoba? ciszterna?) található. Állítólag a fala terméskő, és a régi, már kicserélt csövek fából voltak. Annyi biztos, hogy a mostani Szabadság úton a Fekete Gyémánt étterem előtti hajdani gémeskutatót innen látták el vízzel. Lehet, hogy valamikor az urasági épületek vízellátásában is szerepet játszott.

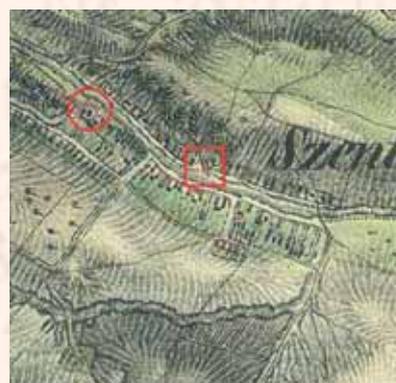
Az első (1780) és második (1841) katonai felmérés térképén a legnagyobb kőépület nem a későbbi Karátsonyi kastély helyén látszik. Az 1841-ben készült térképen jól látható, hogy a többi háznál nagyobb épület, kb. a mostani Szabadság út és Sallai utca környékén lehetett. Mindkét térképen ugyanazon a helyen található egy a többinél nagyobb kőépület. Az 1780-as térképen még egy épületféle is látszik, ami valamivel nagyobb, mint a többi, de 1841-ben már nincs nyoma. A templom már a mai helyén látható, de az első térkép még nem kőből épületet mutat. (Az 1755-ben felszentelt kápolna helyén 1796-ra épült fel a kőtemplom.)

1.
1780

A monarchia első és második katonai felmérésének térképei Pilisszentivánról (Rendelkezésünkre bocsátotta Pálmai András térképész)

2.
1841

Karten über Sanktiwan von der ersten bzw. zweiten militärischen Aufnahme der Monarchie (Zur Verfügung gestellt vom Kartografen András Pálmai)

Es stellt sich die Frage, ob das 1737 erwähnte Schloss, bzw. das 1752 erweiterte Herrenhaus identisch sind. Aufgrund der erwähnten beiden Quellen aus dem Jahre 1752 wurde das Herrenhaus auf das Fundament der früheren Kapelle gebaut, Bonomi nennt demgegenüber in den 1930er Jahren den „Pindlberg“ als Ort des Klosters (Schlosses, Nonnenklosters):

„*Pilisszentiván: Auf dem sog. Pinda-peagl (Binder-Hügel) konnte man früher noch die Ruinen eines Klosters (?) sehen. Vor ungefähr 6 Jahren wurde an dieser Stelle ein Haus gebaut.*“¹⁴ Dieses Gebiet befindet sich an der Ecke der jetzigen Bányász („Bergman“) und Óvoda („Kindergarten“) Straßen, gegenüber der József-Attila-Straße.

Im Hof des dritten Grundstücks von der Ecke der Bányász Straße gerechnet gibt es heute noch eine alte „BrunneStumm“ (Brunnenstube? Zisterne?). Die Mauern sind angeblich aus Bruchstein, und die alten Röhren, die bereits ausgewechselt wurden, waren aus Holz. Fest steht, dass der ehemalige Ziehbrunnen vor dem Restaurant „Fekete Gyémánt“ („Schwarzer Diamant“) in der heutigen Szabadság („Freiheit“) Straße von hier aus mit Wasser versorgt wurde. Der Brunnen konnte einst auch in der Wasserversorgung der herrschaftlichen Gebäude eine Rolle spielen.

Auf den Karten der ersten (1780) und der zweiten (1841) militärischen Aufnahme ist der größte Steinbau am Ort des späteren Schlosses Karátsonyi sichtbar. Auf der 1841 gefertigten Karte sieht man gut, dass das Gebäude, das größer als die anderen Häuser war, sich ungefähr in der Gegend der heutigen Szabadság und Sallai Straßen befand. Auf beiden Karten befindet sich am selben Ort ein Steinbau, der größer als die anderen ist. Auf der Karte aus dem Jahre 1780 ist noch ein Gebäude zu sehen, das etwas größer als die anderen ist, aber 1841 gibt es keine Spuren mehr davon. Die Kirche befand sich schon an ihrem gegenwärtigen Ort, die erste Karte zeigt jedoch eine Kirche, die nicht aus Stein gebaut wurde. (An der Stelle der 1755 eingeweihten Kapelle wurde die Steinkirche 1796 aufgebaut.)

Das Haus auf dem Pinde-Peagl im Jahre 1946
Links im Hintergrund das Schlossgebäude

Az említett ház (Bányász u. 60.) udvara
1946-ban
Baloldalt a háttérben a kastély

1752-ben a lakosok az urasági ház bővítése elleni panaszukban azt is mondták, hogy „... a talaj itt egy jó darabon sík”, és azért tartották jó területnek a temető és a templom számára. (A térképek alapján ez a mai Sallai utca és a Szabadság út találkozásának környéke lehetett.)

Az általunk is ismert kastély viszont nem sík terepen épült, hanem dombon. Vagyis a régi urasági ház és a vadászkastély helye valószínűleg nem ugyanaz. Az is elképzelhető, hogy az összeírásokban azért nem említenek kastélyt, mert az épület országos viszonylatban kis méretűnek számított.

Tertscyanszki (Tersztyánszky) 1769-ben bekövetkezett halála után az uradalom (Vörösvár, Szentiván, Solymár) a Majthényi család, majd házasság révén előbb a Marczibányi család, később a Karátsonyiak kezébe kerül.¹⁵

Az eddigi információk ismeretében valószínűsíthető, hogy a később megsemmisült vadászkastélyt Karácsonyi Guidó építtethette.

Ugyanis azon a helyen 1841-ben még (vagy már?) nem volt épület.

Az egykori Karátsonyi kastély

A zsindegyházzal fedett egyszintes épület a vízmű (Szabadság út 74.) melletti dombra épült, a főúttal párhuzamosan. Középen volt az oszlopcsarnokos főbejárat, tetején a család címerével. A bejárat előtt félkörívben alakították ki a domboldalt. A közepén levő zászlórúdon lengő zászló jelezte, ha a család a kastélyban tartózkodott.

A bejárat egy nagy előcsarnokba nyílt, majd jobbra és balra egy-egy folyosó következett, ahonnan a szobákba és egyéb helyiségekbe lehetett bejutni. Angol WC-k és csempés fürdőszobák is voltak az épületben. Az előcsarnokból hátrafelé, a park felé is volt egy oszlopokkal övezett kijárat. Az épület két végén egy-egy pincét építettek a dombba. A kastélyt hatalmas park övezte, elől a főúton termésköckerítés határolta, oszlopokkal és kovácsoltvas ráccsal.

A park területe a mai Szabadság úton, a Marlok (Hannes) péktől (82. sz.) az Óvoda utcáig (vízmű), innen a József Attila (Új) utcáig és a József Attila utca elejétől a Tittenberger házig (5. sz.) tartott. A József Attila utcai szakaszon két méter magasan terméskövel kerítették. A fő kocsibejárat a mai vízműnél volt, murvával felszórva.

Im Jahre 1752 brachten die Bewohner in ihrer Beschwerde gegen die Erweiterung des Herrenhauses Folgendes vor: „... *der Boden ist hier eine Strecke lang flach*“, und deshalb hielten sie das Gelände für Friedhof und Kirche für geeignet. (Aufgrund der Karten konnte dieses Gebiet ungefähr bei der Kreuzung der heutigen Sallai und Szabadság Straßen sein.)

Das auch für uns bekannte Schloss wurde aber nicht auf einem flachen Gelände, sondern auf einem Hügel erbaut. Also das alte Herrenhaus und das Jagdschloss befanden sich vermutlich nicht auf demselben Ort. Vorstellbar ist auch, dass die Konskriptionen deshalb kein Schloss erwähnen, weil das Gebäude landesweit als klein galt.

Nach dem Tod von Tertscyanszki (Tersztyánszky) im Jahre 1769 gelangte das Landgut (Vörösvár, Szentiván, Solymár) in das Eigentum der Familie Majthényi, und später durch Heirat zuerst in das Eigentum der Familie Marczibányi und später der Familie Karátsonyi.¹⁵

In Kenntnis der bisherigen Informationen ist es zu vermuten, dass das später zerstörte Jagdschloss von Guidó Karácsonyi gebaut wurde. Auf dem gleichen Ort befand sich nämlich 1841 (noch oder schon?) kein Gebäude.

Das einstige Schloss Karátsonyi

Das mit Schindel gedeckte einstöckige Gebäude wurde parallel zu der Hauptstraße auf dem Hügel neben dem Wasserwerk (Szabadság Str. 74) gebaut. In der Mitte war der Haupteingang mit einer Säulenhalle, darüber das Wappen der Familie. Der Hügelhang wurde vor dem Eingang im Halbkreisbogen ausgestaltet. An der Fahnenstange in der Mitte zeigte eine flatternde Fahne an, dass die Familie sich im Schloss aufhielt. Der Eingang

führte in eine große Vorhalle, aus der links und rechts je einen langen Flur gab, aus denen man in die Zimmer und in die sonstigen Räume kam. Im Gebäude gab es auch Toiletten und gekachelte Badezimmer. Aus der Vorhalle gab es einen mit Säulen umgebenen Ausgang nach hinten in den Park. An beiden Enden des Gebäudes gab es je einen Keller im Inneren des Hügels. Das Schloss war von einem riesigen Park umgeben, der vorne auf der Hauptstraße von einem Zaun aus Bruchstein, mit Säulen und Schmiedeeisengitter begrenzt war.

Der Park befand sich auf dem Gebiet der heutigen Szabadság Straße, vom Bäcker Marlok (Hannes) (Nr. 82) bis zu der Óvoda Straße (Wasserwerk), von da an bis zu der József-Attila-Straße (Neugasse), sowie vom Anfang der József-Attila-Straße bis zum Tittenberger-Haus (Nr. 5). Auf der Strecke in der József-Attila-Straße war der Park zwei Meter hoch mit einem Zaun aus Bruchstein begrenzt.

A bejárat mellett hosszú rúdon kis harang függött, ezzel kellett jelezni, ha valaki be akart jutni. Az Óvoda u. 3. számú ház helyén állt a vadászház, itt lakott a vadász a családjával. Bár ez sem egyértelmű, mert többféleképpen emlékeznek. Van, aki a legrégebbi óvodaépület helyén mondja, illetve az Óvoda u. 1. számnál. A kastélyban állandó személyzet kevés volt. Vadászatok, fogadások idején a faluból fogadtak kiegészítő személyeket. A mai óvodai bejáratnál is be lehetett menni a kastélyparkba. Vadászatok idején erre mentek ki a vadászok az erdőbe. Ilyenkor a falu lakói közül kerültek ki a hajtók.

Itt, a volt Hexengasse (a mai Óvoda utca a József Attila utcáig) és Neugasse (Új utca, mai József Attila utca) sarkán egy hatalmas fa állt, kivágásakor a teknővájók egy-egy ágából forrázó teknőt készítettek. A parkban a kerítésen belül egy nagy kút volt. A gazdasági bejárat a mai tájház felől lényegében ugyanaz, ahol most feljutunk a Napközi közbe. Itt jobbra lóistálló és egyéb gazdasági épületek voltak. Balra egy kisebb épület állt. Ahol a mostani Napközi köz és József Attila utcai háztelkek a mélyedésben összeérnek, egyes helyeken a mai napig is mocsaras-nádas terület található, ott egy gémeskút volt. A kastélykertben a díszparkon kívül rengeteg gyümölcsfa is volt.

A park egykori területén ma 15 családi ház, egy üres telek, a Pilistours utazási iroda, a vízmű és az óvoda épületei vannak:

Szabadság út 78. sz.: családi ház és a Pilistours utazási iroda

Szabadság út - Óvoda utca sarok: vízmű

Napközi köz: 8 családi ház

Óvoda utca: 2 családi ház

Óvoda utca - József Attila utca sarok: óvoda

József Attila utca: 4 családi ház és egy üres telek

A mai tájház és a Sallai utca közti területen, ahol a katonai felmérésekben nagyobb kőépület (épületek) láthatók, volt az uradalmi raktár, ahol a falu gazdái a tizedet leadták, valamint egy kovácműhely és mészárszék. Két oldalt egy-egy nagy pince: az egyik a tájház előtt a másik a mostani Szabadság út 96. számú (Schuck) ház helyén.

Természetesen, levéltári kutatásokkal még van remény a kastély keletkezésének, helyének pontosítására.

Die Haupteinfahrt am heutigen Wasserwerk war geschottert. Am Eingang hing auf einer langen Stange eine kleine Glocke, die man läuten musste, um hinein zu gelangen. Wo heute das Haus Nr. 3 in der Óvoda Straße steht, war das Jagdhaus, in dem der Jäger mit seiner Familie wohnte. Obwohl auch das nicht eindeutig ist, weil sich die Leute unterschiedlich erinnern. Es gibt welche, die sagen, dass das Jagdhaus an der Stelle des ältesten Kindergartengebäudes gestanden habe, andere wiederum wissen diesen Ort um ein Haus näher zur Hauptstraße. Im Schloss gab es nur wenig ständiges Personal. Während der Jagden und Empfänge beschäftigte man Aushilfspersonen aus dem Dorf. In den Schlosspark konnte man auch durch den Eingang beim heutigen Kindergarten hineingehen. Wenn die Herrschaften zur Jagd gingen, verließen sie den Schlosspark durch diesen Ausgang. Die Treiber stammten aus dem Dorf.

An der Ecke der Hexengasse (die heutige Óvoda Straße bis zur József-Attila-Straße) und der Neugasse (heute József-Attila-Straße) stand ein riesiger Baum. Als der Baum gefällt wurde, verfertigten die Muldenhauer aus je einem Zweig einen Sautrog (zum Abbrühen des Schweins beim Schlachten). Im Park befand sich innerhalb des Zauns ein großer Brunnen. Der Wirtschaftseingang aus Richtung des heutigen Heimatmuseums war eigentlich an der Stelle, wo man heute in die Napközi („Kinderhort“) Gasse kommt. Da gab es rechts einen Pferdestall und sonstige Wirtschaftsgebäude. Links stand ein kleineres Gebäude. Wo die Grundstücke der gegenwärtigen Napközi Gasse und der József-Attila-Straße aneinander grenzen und das Gebiet auch heute noch an einigen Orten sumpfig und schilfig ist, stand ein Ziehbrunnen. Im Schlossgarten gab es außer dem Zierpark viele Obstbäume. Auf dem einstigen Parkgebiet befinden sich heute 15 Familienhäuser, ein leeres Grundstück, das Reisebüro „Pilistours“, das Wasserwerk, sowie die Gebäude des Kindergartens:

Szabadság Straße 78: ein Einfamilienhaus und das Reisebüro „Pilistours“

Ecke der Szabadság und Óvoda Straße: das Wasserwerk

In der Napközi Gasse: 8 Einfamilienhäuser

In der Óvoda Straße: 2 Einfamilienhäuser

Ecke der Óvoda Straße und József-Attila-Straße: der Kindergarten

In der József-Attila-Straße: 4 Einfamilienhäuser und ein leeres Grundstück

Auf dem Gebiet zwischen dem heutigen Heimatmuseum und der Sallai Straße, wo in den militärischen Aufnahmen größere Steinbauten zu sehen sind, war das herrschaftliche Lager, wo die Wirte des Dorfes den Zehnten abgegeben haben, sowie eine Schmiede und eine Fleischbank. An beiden Seiten gab es je einen Keller, der eine vor dem Heimatmuseum, der andere an der Stelle des Hauses (Schuck-Haus) unter der Szabadság Straße 96.

Mit archivarischen Forschungen könnten der Ort und die Entstehungsumstände des Schlosses natürlich noch weiter präzisiert werden.

A Karátsonyi család

Pilisszentiván történetében a földbirtokosok közül a Karátsonyi család volt a legjelentősebb. Közel száz évig voltak a falu földesurai.

1851-ben Karátsonyi Guido feleségül vette puchói és csókai Marczibányi Máriát a híres és gazdag Marczibányi család utolsó tagját. Így került az uradalom (Vörösvár, Szentiván és Solymár) a Karátsonyiak kezébe.

A család örmény eredetű, első ismert őse Gratian(us) volt, ki a családi hagyomány szerint Franciaországból származott és Moldáviában telepedett le. Innen a család Erdélybe került, itt vette fel a „Karátson” nevet.

„A család neve, úgy látszik, a Gratianus kereszt-névből (magyarul Karátson) származott. És bár erre nézve adatot nem nyertünk, úgy látszik, legutóbb Erdélyben Szamosujvárról vevé származását.”¹⁶

„A XVII-XVIII. században a tatárok elől Moldvából idemenekült örmények az egykori falu fejlődésében, városiasodásában vettek részt.”¹⁷

A család már ideköltözése előtt is nemes volt és címerlevelét valószínűleg az egyik erdélyi fejedelemtől nyerte. Az erdélyi fejedelmek és magyar királyok a család nemességét többször megerősítették. Így Mária Terézia királynő is, ki Kristóf és fivérei részére új nemeslevelet állított ki. Kristóf első fia Deodat (Bogdán) 1781-ben 103.000 forintért megvette a kincstártól Beodrát, melyre királyi adományt is nyert, és a „Karátsonyfalvi” előnevet a „Beodrai”-val cserélte föl.

Gróf Karátsonyi Jenő beodrai kastélya

A grófi ágnak Lázár volt az őse. Lázár (sz. 1759) Torontál vármegye alispánja és később országgyűlési követe. 1805-ben megvette gróf Draskovits Ferencről Bánlakot, Dolacot, Offszeniczát, Szókát és Partost. Fia, Lajos (sz. 1793) Starhemberg Mária Lujza birodalmi grófnőt vette el feleségül.

Die Familie Karátsonyi

In der Geschichte von Sanktiwan war unter den Gutsherren die Familie Karátsonyi die bedeutendste. Sie waren beinahe hundert Jahre lang Gutsherren des Dorfes. Im Jahre 1851 heiratete Guido von Karátsonyi Marie Marczibányi de Puchó et Csóka, das letzte Mitglied der berühmten und reichen Familie Marczibányi. So gelangte das Gut (Vörösvár, Szentiván und Solymár) in die Hände der Familie Karátsonyi.

Die Familie stammt aus Armenien, ihr erster bekannter Ahnherr war Gratian(us), der laut Familientradition aus Frankreich stammte und sich in der Moldau niederließ. Die Familie gelangte später nach Siebenbürgen, wo sie den Namen „Karátson“ aufnahm.

„Der Familienname stammte scheinbar aus dem Vornamen Gratianus (ungarisch: Karátson). Und obwohl wir diesbezüglich keine Angaben gewonnen haben, scheint es, dass die Familie ihre Abstammung schließlich auf Szamosujvár in Siebenbürgen zurückführt.“¹⁶

„Die Armenier, die im 17. und 18. Jahrhundert aus der Moldau hierher flüchteten, beteiligten sich an der Entwicklung und der Verstärkung des einstigen Dorfes.“¹⁷

Die Familie wurde bereits vor der Übersiedlung nach Siebenbürgen geadelt und erhielt ihren Wappenbrief vermutlich von einem der siebenbürgischen Fürsten. Die siebenbürgischen Fürsten und die ungarischen Könige bestärkten mehrmals den Adelsstand der Familie. So auch Königin Maria Theresia, die für Kristóf und seine Brüder einen neuen Adelsbrief ausstellte. Der erste Sohn von Kristóf, Deodat (Bogdán) kaufte im Jahre 1781 von der Schatzkammer Beodra für 103.000 Forint, auf die er auch eine königliche Donation gewann und das Prädikat „Karátsonyfalvi“ auf „von Beodra“ wechselte.

Der Ahnherr des gräflichen Zweiges war Lázár (geb. 1759), Vizegespan und später Abgeordneter des Komitates Torontál. Im Jahre 1805 kaufte er vom Grafen Ferenc Draskovits die Gemeinden Bánlak, Dolacz, Offszenicza, Szóka und Partos. Sein Sohn Lajos (geb. 1793) heiratete die Reichsgräfin Marie Luise Starhemberg.

Das Schloss des Grafen Jenő Karátsonyi
in Beodra

Az ő házasságukból született Guido (1817-1885), aki 1842-ben Temes vármegye főszolgabírája, 1848-ban honvéd őrnagy, a pesti nemzetőrök parancsnoka. A szabadságharc leverése után menekülnie kellett, birtokait elkobozták. Később kegyelmet nyert, 1867-ben már a csákovai kerület országgyűlési képviselője. Különböző kitüntető rangokat kapott: császári és királyi kamarás, valóságos belső titkos tanácsos, az I. osztályú vaskoronarend vitéze stb. 1858-ban birodalmi grófi rangot nyert, 1874-ben megkapta a magyar grófi címet is.

A Karátsonyi és a Marczibányi család is híres volt arról, hogy vagyonukból különféle alapítványokkal támogatták Magyarország kulturális életét.

Gróf Karátsonyi Guido egyik legismertebb alapítványa: 1858-ban 10000 forintot adott a Magyar Tudományos Akadémiának, hogy kamataiból két-évente díjazza a legjobb színdarab szerzőjét. Ezt a díjat elnyerte többek között Csiky Gergely, Szigligeti Ede, és ezzel díjazták Arany János Arisztophanész vígjátékainak fordítását 1871-ben. Jótékony célokra is nagy összegeket adományozott.

„A Fenséges Koronaherczeg születése örvendetes eseményének alkalmából Karácsonyi Guido földbirtokos 100,000 ftnyi összeget, ebből 20,000 ftot a szerb vajdaság s a temesi bánság számára ajánlott fel jótékony czélokra, s annak hovaforrását Albrecht Főherczeg magyarországi Főkormányzó Ur Ő császári Fenségének magas belátására bizta. Ugyanazon örömdus alkalmából, s annak maradandó emlékére, a debreczeni községi bizottmány, az evangelicus-helvét hitvallásu egyháztanácsal együtt, 100 segélyreszorult személy számára egy 160,000 ftnyi tőkével ellátott szegényápoló-intézetet alapított. Ezen nemes szívű s hazafias érzületet tanusító örvendetes jótékonsági tettek a legmelegebb köszönet kifejezése mellett juttatnak köz-tudomásra.”¹⁸

Karátsonyi Guido és Marczibányi Mária (1831-1876) házasságából kilenc gyermek született. Hat lány és három fiú:

1. Adrienne (1853-1878 Seregélyes), férje gróf Zichy Sándor (1843-1881)
2. Melánia (1855) csillagkeresztes hölgy; férje gróf Zichy Géza (1849) császári és királyi kamarás
3. Guidobaldina (1858-1876)
4. Aladár (1859), országgyűlési képviselő; neje Elek Margit (1863). Birtokai: Beodra (Torontál m.) és Varjas (Arad m.). Lakás: Beodra.

Aus ihrer Ehe stammte Guido (1817-1885), der 1842 Oberstuhlrichter des Komitates Temes, und 1848 Honvedmajor, Befehlshaber der Nationalgardisten in Pest war. Nach der Niederschlagung des Freiheitskampfes musste er flüchten, seine Landbesitze wurden konfisziert. Später wurde er begnadigt, im Jahre 1867 war er schon Abgeordneter des Bezirkes Csákova. Er erhielt mehrere Ehrentitel: kaiserlicher und königlicher Kammerherr, innerer Geheimrat, Ritter des Ordens der eisernen Krone der I. Klasse usw. Im Jahre 1858 erhielt er den Titel „Reichsgraf“, und 1874 wurde er auch in Ungarn in den Grafenstand erhoben.

Sowohl die Familie Karátsonyi als auch die Marczibányi waren dafür bekannt, dass sie aus ihrem Vermögen das kulturelle Leben Ungarns durch verschiedene Stiftungen unterstützten.

Eine der bekanntesten Stiftungen des Grafen Guido Karátsonyi war, dass er im Jahre 1858 der Ungarischen Akademie der Wissenschaften 10.000,- Forint spendete, damit aus den Zinsen dieser Summe jedes zweite Jahr der Autor des besten Theaterstückes belohnt wird. Diesen Preis erhielten unter anderen Gergely Csiky, Ede Szigligeti, und mit diesem Preis wurde 1871 die Übersetzung der Komödien von Aristophanes durch János Arany belohnt. Der Graf spendete große Summen auch für karitative Zwecke.

„Aus Anlass der erfreulichen Geburt des Durchlauchtigen Kronprinzen spendet der Gutsherr Guido Karácsonyi eine Summe von 100.000,- Ft, davon 20.000,- Ft für die serbische Woiwodschaft und das Temescher Banat zu karitativen Zwecken, deren Verwendung er der hohen Einsicht der kaiserlichen Hoheit des Erzherzogs Albrecht, des Statthalters Ungarns anvertraute. Aus dem gleichen erfreulichen Anlass, sowie zu dessen anhaltendem Andenken stiftete er zusammen mit der Gemeindegemeinschaft von Debrecen, bzw. dem evangelisch-helvetischen Kirchenrat für 100 unterstützungsbedürftige Menschen ein Institut für Armenpflege mit einem Kapital von 160.000,- Ft. Diese edlen, und seine patriotische Gesinnung bezeugende Taten werden mit dem Ausdruck des Dankes an die Öffentlichkeit gebracht.“¹⁸

Aus der Ehe von Guido Karátsonyi und Marie Marczibányi (1831-1876) stammten neun Kinder, sechs Mädchen und drei Jungen:

1. Adrienne (1853-1878 Seregélyes), verheiratet mit Sándor Zichy (1843-1881)
2. Melanie (1855) Sternkreuzordensdame; verheiratet mit dem Grafen Géza Zichy (1849) kaiserlicher und königlicher Kammerherr
3. Guidobaldina (1858-1876)
4. Aladár (1859), Abgeordneter; verheiratet mit Margit Elek (1863).
Besitztümer: Beodra (Komitat Torontál) und Varjas (Komitat Arad).
Wohnsitz: Beodra.

5. Jenő (1861-1933), neje Andrassy Karolina grófnő (1867), csillagkeresztes hölgy. Birtokai: Varjas (Arad m.), Bánlak (Torontál m.), hitbizományi birtoka Bánlakon van. Lakás: Budapest.
6. Camillo (1863). Birtokai: Kamenicza (Horvátország), Vörösvár, Szent-Iván, Solymár (Pest m.) és Varjas (Arad m.). Lakás: Budapest.
7. Irma (1865), férje báró Piret de Bihain Lajos (1862) császári és királyi kamarás és a 13. sz. huszárezred tartalékos hadnagya.
8. Ilma (1867), férje gróf Keglevich Gyula (1855). A házaspár Imre nevű fiát adoptálta gróf Karátsonyi Jenő és Andrassy Karolina.
9. Ilona (1871), férje gróf Zichy Károly (1864).

A Karátsonyiak Pilisszentivánon

A község életében gyökeres változásokat hozott a XIX. század közepe. 1849-ben megnyílt az első kőszénbánya. A bányanyitás új megélhetési forrást jelentett az akkor még csak szinte kizárólag földművelésből élő lakosság számára. Szentiván földjei rossz minőségűek, ezért igencsak nehezen lehetett megélni belőle. Eleinte nagyon kevés helybeli lakos vállalt ott munkát, ezért valószínűleg nem csak szakképzett bányászok jöttek idegenből. Ezek a bánya bezárása (1862) után többnyire tovább vándoroltak.

1851-ben lett a község földesura **Karátsonyi Guido**.

Az előkelő társadalmi kapcsolatokkal rendelkező grófi család nyári rezidenciának használta a kastélyt. Ilyenkor valószínűleg nagy mulatságokat rendeztek, és a Szentiván körüli erdőkből vadásztak. A kastélyban munkaalkalom is akadt a helybelieknek.

A jótékonyágáról ismert földesúr 1881-ben Rudolf trónörökösnek Stefánia belga hercegnővel tartott esküvője tiszteletére 20000 forinttal alapítványt tett, hogy annak kamataiból minden év májusában rózsaszünetet tartsanak, és azon nagy összegű erénydíjat adjanak át a legméltóbb lánynak, és a lány aznap tartsa esküvőjét is. Ez az alapítvány az egész uradalomra vonatkozott (Vörösvár, Szentiván, Solymár), tehát Szentivánra háromévente kerülhetett sor.

Kép: Bérálás 1930

Középen Shovy Lajos megyéspüspök ül, mellette balra gróf Karátsonyi Jenő

5. Jenő (1861-1933), verheiratet mit Gräfin Karolina Andrassy (1867), Sternkreuzordensdame. Besitztümer: Varjas (Komitat Arad), Bánlak (Komitat Torontál), sein Fideikommissgut war in Bánlak. Wohnsitz: Budapest.
6. Camillo (1863). Besitztümer: Kamenicza (Kroatien), Werischwar, Sanktiwan, Schaumar (Komitat Pest) und Varjas (Komitat Arad). Wohnsitz: Budapest.
7. Irma (1865), verheiratet mit Baron Ludwig Piret de Bihain (1862), kaiserlicher und königlicher Kammerherr und Reserveleutnant des 13. Husarenregimentes.
8. Ilma (1867), verheiratet mit dem Grafen Gyula Keglevich (1855). Imre, der Sohn des Ehepaares wurde vom Grafen Jenő Karátsonyi und von Karolina Andrassy adoptiert.
9. Ilona (1871), verheiratet mit dem Grafen Károly Zichy (1864)

Die Familie Karátsonyi in Sanktiwan

Im Leben der Gemeinde erfolgten um die Mitte des 19. Jahrhunderts durchgreifende Veränderungen. Im Jahre 1849 wurde die erste Steinkohlengrube eröffnet, die für die damals fast ausschließlich aus der Landwirtschaft lebende Bevölkerung eine neue Einkommensquelle bedeutete. Die Äcker von Sanktiwan waren von schlechter Qualität, man konnte von der Landwirtschaft nur schlecht leben. Anfangs arbeiteten nur sehr wenig Sanktiwaner in der Grube, deshalb kamen vermutlich nicht nur qualifizierte Bergleute aus der Fremde. Diese wanderten nach der Schließung des Bergwerkes (1862) meistens weiter.

1851 wurde **Guido Karátsonyi** der neue Gutsherr des Dorfes.

Die Grafenfamilie, die über vornehme gesellschaftliche Beziehungen verfügte, benutzte das Schloss als Sommerresidenz. Zur Sommerzeit wurden im Schloss vermutlich ausgelassene Feste und Jagden in den umliegenden Wäldern veranstaltet. Im Schloss gab es Arbeitsmöglichkeiten auch für die lokalen Einwohner.

Der für seine Wohltätigkeit bekannte Gutsherr, gründete 1881 zur Ehre der Eheschließung des Thronfolgers Rudolf mit der belgischen Herzogin Stefanie mit 20.000- Ft eine Stiftung, damit man aus deren Zinsen jährlich im Monat Mai ein Rosenfest veranstaltet. An diesem Fest wurde eine größere Summe dem dessen würdigsten Mädchen als Tugendpreis übergeben, und das Mädchen musste seine Hochzeit an diesem Tag feiern. Diese Stiftung galt für das ganze Gut (Werischwar, Sanktiwan, Schaumar), Sanktiwan kam also jedes dritte Jahr an die Reihe.

Bild auf Seite 20: Firmung 1930

In der Mitte Bischof Ludwig Shvoy, neben ihm sitzt Graf Jenő Karátsonyi

Az „erénydíj” feltételekhez volt kötve: a menyasszonynak szűznek, minden tekintetben szeplőtelennek és szegénynek kellett lennie. A vőlegény csak tiszteletreméltó, minden gyanú felett álló fiatalember lehetett. A község előjárói választották ki őket.

1882 és 1914 között összesen 32 rózszaesküvő volt. A díj 1914-ben 1200 pengő volt. A kapott összegben abban az időben egy kisebb házat lehetett venni. A Németországban élő Bauer György mesélte, hogy nagyszülei (Turek Márton és Mandl Katalin 1902) a díjból kapott összegből építették a József Attila u. 24. szám alatt ma is álló házukat.

Az utolsó rózszaesküvő 1914-ben volt Pilisszentivánon, a 18 éves Gábeli Teréz kötött házasságot a 21 éves Háber Ádám csilléssel.

1914 után a világháború alatti válság következtében az alapítvány tőkéje elértéktelenedett, így véget értek a rózszaünnepek.

Guido 1885-ben halt meg. Halála után az uradalmat harmadik fia, gróf **Karátsonyi Kamilló** örökölte. Hogy ő Vörösvár, Szent-Iván és Solymár birtokosa, az a Magyar Nemzeti Zsebkönyvben (1888) olvasható.¹⁹

A székesfehérvári püspökség és a szentiváni plébánia levelezésében található Angeli plébános levele (1898), melyben a templom „plafondjának” rossz állapotáról számol be. Ezt írja: „... *kegyúr patronátust nem vállalja...*” Később: „... *van remény, hogy Karátsonyi Kamillo kegyur is fog némi összeggel hogy a templomtetőnek II. felét szintén javíthassuk, mert az is nagyon szükséges...*”²⁰

Ő kapta meg Kameniczát is, a Marcibányiak ősi fészket, ahol a katolikus templom kriptájában nyugszanak szülei és Guidobaldina nevű húga.

„A 150 éves török uralom után a Marcibányi család kastélyt épített (1793) és parkot létesített. Örököseik a gróf Karácsonyiak tovább szépítették a kastélyt és környékét. Az 1805-ben ültetett tölgyfák közül kettő még ma is él és teretnyesedik. E családok adományaikkal nagyban hozzájárultak Kamanci (mai) arculatának kialakulásához. Gróf Karácsonyi Guidó és Guidobaldina, valamint Marcibányi Mária grófnő a kamanci katolikus templom kriptáiban alusszák örök álmukat.”²¹

Kamillo kegyurasága alatt újra megnyitották a kőszénbányát (1898), és ez évtizedekre meghatározta községünk életét. Pilisszentiván lakosságának száma a Karátsonyiak birtokossága alatt négyszeresére nőtt, ami a kőszénbányának köszönhető.

Der „Tugendpreis“ war an Bedingungen gebunden: die Braut musste keusch und in jeder Hinsicht makellos, sowie arm sein. Der Bräutigam musste ein ehrwürdiger Mann und über jeden Verdacht erhaben sein. Sie wurden vom Gemeindevorstand ausgewählt.

Zwischen 1882 und 1914 wurden insgesamt 32 Rosenhochzeiten veranstaltet. Im Jahre 1914 betrug der Preis 1.200.- Pengő, dafür konnte man damals ein kleineres Haus kaufen. Der in Deutschland lebende Georg Bauer erzählte, dass seine Großeltern (Márton Turek und Katalin Mandl, 1902) aus der Summe des Preises ihr Haus gebaut haben, das in der József-Attila-Straße unter der Nr. 24 auch heute noch steht.

Die letzte Rosenhochzeit fand in Sanktiwan im Jahre 1914 statt, als der 21 Jahre alte Adam Haber, von Beruf Läufer im Bergwerk, die 18 Jahre alte Theresia Gabeli heiratete.

Infolge der Krise wegen des ersten Weltkriegs verlor das Kapital der Stiftung seinen Wert, so endeten auch die Rosenfeste.

Guido starb im Jahre 1885. Nach seinem Tod erbte sein dritter Sohn, Graf **Camillo Karátsonyi**, das Landgut. Das Taschenbuch der Ungarischen Geschlechter (1888) berichtet darüber, dass er Gutsherr von Werischwar, Sanktiwan und Schaumar war.¹⁹

Im Briefwechsel zwischen dem Bistum Stuhlweißenburg und der Sanktiwaner Pfarrei berichtet Pfarrer Angeli in seinem Brief (1898) über den schlechten Zustand des Plafonds der Kirche. Er schreibt: „... *der Schutzherr übernahm das Patronat nicht...*“ Weiters: „... *es besteht Hoffnung, dass der Schutzherr Camillo Karátsonyi zur Reparatur des II. Teiles des Kirchendachs eine Summe beisteuern würde, denn es wäre sehr notwendig...*“²⁰

Der Graf erhielt auch Kamenicza, den erbeigene Familiensitz der Familie Marczibányi, wo seine Eltern und seine Schwester Guidobaldina heute noch in der Gruft der katholischen Kirche ruhen.

„*Nach der 150 Jahre dauernden Türkenherrschaft baute die Familie Marczibányi ein Schloss (1793) und errichtete einen Park. Ihre Erben, die Grafen Karácsonyi, haben das Schloss und die Umgebung weiter verschönert. Von den im Jahre 1805 gepflanzten Eichen leben und verzweigen sich zwei auch heute noch. Diese Familien trugen durch ihre Gaben zur Gestaltung des (heutigen) Bildes von Kamanc in erheblichem Maße bei. Der Graf Guido Karácsonyi, sowie Guidobaldina und die Gräfin Marie Marczibányi sind in der Gruft der katholischen Kirche in Kamanc zur ewigen Ruhe gebettet.*“²¹

Die Steinkohlengrube wurde 1898 unter dem Patronat von Camillo wieder eröffnet, und dies prägte das Leben unserer Gemeinde für Jahrzehnte. Die Einwohnerzahl von Sanktiwan erhöhte sich während der Gutsherrschaft der Familie Karátsonyi auf das Vierfache, was der Kohlengrube zu verdanken ist.

Fényes Elek (1851) 580 lakosról ír, Magyarország Helységnévtárában 1873-ban 628, 1892-ben 808, 1902-ben 1222 a lakosság száma. Az 1930. évi népszámlálásban 2581 lakos szerepel.

Az utód nélkül elhunyt gróf Karátsonyi Kamillo halála után vagyona visszaszállt a családra. Az 1940-ben kelt telekkönyvi végzésben, amely arról szól, hogy a falu lakói megvásárolták a 300 tulajdonrésze osztott erdőt, tulajdonosként gróf Keglevich Gyuláné sz. Karátsonyi Ilma és gróf Karátsonyi (Keglevich) Imre szerepel, és gróf Karátsonyi Jenőné, Andrássy Karolina grófnő haszonélvezőként. Karátsonyi Guido fiai közül Aladár volt a legidősebb, de mivel nem apja elképzeléseinek megfelelő menyasszonyt választott, a házassági engedély fejében le kellett mondania elsőszülöttségi jogairól.

A Karátsonyi kastély Budapesten, a Krisztinavárosban

Így a hatalmas vagyon örököse **Karátsonyi Jenő** lett. Az ő házassága Andrássy Karolina grófnővel már kielégítette apja hiúságát. Jenő Európa majdnem valamennyi államát és Afrika egy részét is beutazta. A bánlaki hitbizományi uradalmat mintagazdasággá fejlesztette. 1890-ben császári és királyi kamarássá nevezték ki. 1896-ban, budai palotájában fényes estélyt adott, melyen megjelent a király is egész udvartartásával és a Budapesten időző főhercegekkel együtt. 1908 őszén pedig XIII. Alfonz spanyol király és neje Viktória Ena királyné tiszteletére adott estélyt, melyen részt vett királyunk is. Érdemeiért elnyerte a valóságos belső titkos tanácsos címet. Sokat áldoz jótékony célokra. A vármegye monografiájának kiadását 2000 koronás adományával segítette. Felesége Andrássy Karolina grófnő, csillagkeresztes és palotahölgy. 1907-ben a trónörökös őt választotta kíséretébe a spanyol király esküvőjére.²²

Egyetlen fiuk, László, öngyilkossága után testvérének, Ilmának fiát fogadták örökbe.

Az első világháború és az utána következő gazdasági válság a Karátsonyiak vagyonát sem kímélte. Karátsonyi Jenő 1933-ban bekövetkezett halálakor az örökösre jóformán csak jelzáloggal terhelt vagyon maradt. A szentiváni birtokon is látszott, hogy nincs már miből gazdálkodni. A Pilisszentiván körüli erdőket, a Hungária Kőszénbánya maradványait, 1939-ben vásárolták meg a község lakói.

Elek Fényes (1851) berichtet über 580 Einwohner, im Ortsverzeichnis von Ungarn wird die Einwohnerzahl im Jahre 1873 mit 628, im Jahre 1892 mit 808, und im Jahre 1902 mit 1222 angegeben. Bei der Volkszählung im Jahre 1930 hatte Sanktiwan 2581 Einwohner.

Nach dem Tod des ohne Nachkommen verstorbenen Grafen Camillo fiel sein Vermögen auf die Familie zurück. In einem Grundbuchsbescheid vom 1940, der darüber berichtet, dass die Einwohner des Dorfes den auf 300 Eigentumsanteile aufgeteilten Wald gekauft haben, sind als Eigentümer die Gräfin Keglevich, geborene Ilma Karátsonyi und der Graf Imre Karátsonyi (Keglevich), und als Nießbraucher die Gräfin Frau Karátsonyi, geb. Karolina Andrassy angegeben. Unter den Söhnen von Guidó Karátsonyi war Aladár der älteste. Da er aber seine Braut nicht nach dem Willen seines Vaters wählte, musste er für die Genehmigung seiner Ehe auf das Erstgeburtsrecht verzichten.

Der Erbe des riesigen Vermögens wurde somit **Jenő Karátsonyi**. Seine Heirat mit der Gräfin Karolina Andrassy hat die Eitelkeit seines Vaters schon befriedigt. Jenő bereiste beinahe alle Staaten Europas, und sogar einen Teil von Afrika. Er entwickelte das Fideikomissgut in Bánlak zu einer Musterwirtschaft. Er wurde 1890 zu kaiserlichem und königlichem Kammerherr ernannt. Im Jahre 1896 gab er in seinem Ofener Palast eine großartige Soirée, an der auch der König mit seinem ganzen Hofstaat und mit den sich in Budapest aufhaltenden Erzherzogen erschien. Im Herbst 1908 gab der Graf zu Ehren des spanischen Königs Alfons XIII. und seiner Gattin Königin Ena Viktoria eine Soirée, an der auch unser König teilnahm. Für seine Verdienste wurde er zum wirklichen inneren Geheimrat ernannt. Er spendet bedeutende Summen für gemeinnützige Zwecke. Er unterstützte die Ausgabe der Monographie des Komitates mit einer Gabe von 2000 Kronen. Seine Gattin, die Gräfin Karolina Andrassy ist Sternkreuzordensdame und Ehrendame. Im Jahre 1907 wählte ihn der Thronfolger in sein Geleit, als er zur Hochzeit des spanischen Königs fuhr.²²

Nach dem Selbstmord ihres einzigen Sohnes, László, adoptierten sie den Sohn von Ilma Karátsonyi, der Schwester von Jenő.

Der erste Weltkrieg und die darauf folgende Krise haben auch das Vermögen der Familie Karátsonyi nicht verschont. Nach dem Tod von Jenő Karátsonyi im Jahre 1933 erhielt der Erbe eigentlich nur das mit Hypotheken belastete Vermögen. Auch auf dem Gut in Sanktiwan gab es kaum noch etwas, mit dem man hätte wirtschaften können. Die Einwohner des Dorfes kauften die umliegenden Wälder, sowie die Reste der „Hungária“ Steinkohlengrube im Jahre 1939.

Bild auf Seite 24: Das Schloss Karátsonyi in Budapest, in der Christinenstadt

Karátsonyi (Keglevich) Imre a vörösvári urasági házban lakott, ott sem sokáig, mert attól is meg kellett válnia. 1945 után már nemigen volt vagyona, amit államosíthattak volna.

A háború alatt a kastélyban román munkaszolgálatosokat szállásoltak el, akik az itteni bányában is dolgoztak.

1946-47-ben rombolták le a szentiváni kastélyt.

Szomorú sorsa lett a Karátsonyi kastélyoknak: Beodrán az ősi fészket földig rombolták, a krisztinavárosi palota is megsemmisült. Egyedül a bánlaki kastély maradt meg, bár az 1991-es földrengés azt is nagyon megrongálta.

A Karátsonyi család kihalt, és az idők sodrában megsemmisültek épített értékei is.

Gróf Karátsonyi Jenő kastélya Bánlakon

Das Schloss des Grafen Jenő Karátsonyi in Bánlak

¹ Arcanum szövegtár > honismeret > Magyarország vármegyéi és városai > TORONTÁL VÁRMEGYE > TORONTÁL VÁRMEGYE NEMES CSALÁDAI. Irta Reiszig Ede dr. történetirő, a közp. szerk. biz. tagja > Nemes családok. > Karácsonyi (Beodrai nemes és gróf).

² Bakács István: Iratok Pest megye történetéhez 1002-1437. Pest Megyei Levéltár 1982, 65. oldal, 144. regeszta

³ Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza IV. Akadémiai Kiadó Budapest, 1998. 705. old.

⁴ Ferenczy József: Tekintetes nemes Pilis és Solt törvényesen egyesült vármegyékben, valamint a Kiskúnságban is található szabadkirályi, szabados/privilegizált/ és más mezővárosoknak névtára... Buda, 1844

⁵ Országos Levéltár. Acta Ordinum et Monialium. Acta Augustianorum. Fasc. 3. Nr. 44, 1714.

⁶ Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái 1712-1740 III. 77. old. 1366. regeszta

⁷ Pest Megyei Levéltár CC VII. 1. 1725. április

⁸ Pest-Pilis-Solt vármegye 1728. évi regnicoláris összeírása I. Szerk.: Borosy András. Pest Megyei Levéltár, Budapest, 1997. 174. old. u.o. 173. old.

¹⁰ Tuschek Franciska: Szentiván anno 1737. Szentiváni Újság 2001. májusi szám

¹¹ Pilisszentiván község monográfiája 1708-1964. Szerk.: Balogh Lajos. Kézirat. Pilisszentiván, 1965.

¹² Canonica visitatio 1949

¹³ Pilisvörösvári anyakönyv I. kötet vége

¹⁴ Eugen Bonomi: Die Ansiedlungszeit des Ofner Berglandes. (*A Budai hegység betelepítésének kora.*) In: „Südost-Forschungen” München, 1940, S. 8

¹⁵ Pilisszentiván község monográfiája 1708-1964. Szerk.: Balogh Lajos. Pilisszentiván, 1965. Kézirat, 5 pld.

¹⁶ Arcanum szövegtár > család-történet, heraldika > Nagy Iván: Magyarország családai > HATODIK KÖTET > Karátsonyi család. (Beodrai.)

¹⁷ http://www.poli.hu/erdely/varo_szamosuv.htm

¹⁸ Vasárnapi Újság 1858. augusztus 29.

¹⁹ Magyar Nemzeti Zsebkönyv. Első rész. Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság Budapest, 1888.

²⁰ Székesfehérvári Püspöki Levéltár 4578 fond

²¹ Újvidéki Magyar Szó, 2006. Dr. Dévai Gyula

²² Arcanum szövegtár > honismeret > Magyarország vármegyéi és városai > TORONTÁL VÁRMEGYE > TORONTÁL VÁRMEGYE NEMES CSALÁDAI. Irta Reiszig Ede dr. történetirő, a közp. szerk. biz. tagja > Nemes családok. > Karácsonyi (Beodrai nemes és gróf).

Imre Karátsonyi (Keglevich) wohnte im Herrenhaus in Werischwar, jedoch nicht lange, da er auch dieses verkaufen musste. Nach 1945 besaß er kaum noch Vermögen, das hätte verstaatlicht werden können.

Während des Weltkrieges waren im Schloss rumänische Arbeitsdienstler untergebracht, die auch im hiesigen Bergwerk arbeiteten.

Das Sanktiwaner Schloss wurde in den Jahren 1946-47 zerstört.

Die Schlösser der Familie Karátsonyi hatten ein trauriges Schicksal: Der alte Familiensitz Beodra wurde dem Erdboden gleichgemacht, und auch das Schloss in der Christinenstadt in Budapest wurde vernichtet. Allein das Schloss in Bánlak ist erhalten geblieben, obwohl es durch das Erdbeben im Jahre 1991 stark beschädigt wurde.

Die Familie Karátsonyi ist ausgestorben, und in der Flut der Zeit sind auch die baulichen Werte untergegangen, die sie geschaffen haben.

Das Schloss Karátsonyi in Bánlak von der Parkseite

A bánlakai Karátsonyi kastély a park felől

¹ Arcanum Textsammlung > Heimatkunde > Komitate und Städte Ungarns > KOMITAT TORONTÁL > ADELIGE FAMILIEN DES KOMITATES TORONTÁL. Geschrieben von Dr. Ede Reiszig, Historiker, Mitglied der zent. Red. > Adelige Familien > Karácsnyi (Adeliger und Graf aus Beodra)

² István Bakács: Dokumente zur Geschichte des Komitates Pest 1002-1437. Archiv des Komitates Pest 1982, S. 65, Regeste 144.

³ György Györffy: Die historische Geographie Ungarns in der Arpadenzeit IV. Akademie Verlag Budapest, 1998, S. 705.

⁴ József Ferenczy: Namensverzeichnis der königlichen Freistädte und der freien/privilegierten und anderen Marktstellen in den löblichen, gesetzlich vereinigten Komitaten Pilis und Solt, sowie in Kleinkumanien... Buda 1844.

⁵ Landesarchiv. Acta Ordinum et Monialium. Acta Augustianorum. Fasc. 3. Nr. 44, 1714

⁶ Regesten der Generalversammlungsprotokolle des Komitates Pest-Pilis-Solt 1712-1740 III, S. 77, Regeste 1366.

⁷ Archiv des Komitates Pest CC VII.1. April 1725.

⁸ Regnicolare Konskription im Komitat Pest-Pilis-Solt im Jahre 1728. I. Red.: András Borosy. Archiv des Komitates Pest, Budapest, 1997, S. 174.

⁹ Ebd. S. 173.

¹⁰ Franciska Tuschek: Szentiván anno 1737. Sanktiwaner Zeitung, Mai 2001.

¹¹ Monographie der Gemeinde Pilisszentiván 1708-1964. Red.: Lajos Balogh. Handschrift, Pilisszentiván, 1965.

¹² Canonica visitatio 1949

¹³ Matrikel von Werischwar. Ende des I. Bandes.

¹⁴ Eugen Bonomi: Die Ansiedlungszeit des Ofner Berglandes. In: „Südost-Forschungen“ München, 1940, S. 8.

¹⁵ Monographie der Gemeinde Pilisszentiván 1708-1964. Red.: Lajos Balogh. Pilisszentiván, 1965, Handschrift in 5 Exemplaren

¹⁶ Arcanum Textsammlung > Familiengeschichte, Heraldik > Iván Nagy: Die Familien Ungarns. > SECHSTER BAND > Die Familie Karátsonyi. (Beodrai.)

¹⁷ http://www.poli.hu/erdely/varo_szamosuv.htm

¹⁸ „Vasárnapi Újság“, 29. August 1858

¹⁹ Taschenbuch der Ungarischen Geschlechter. Erster Teil. Ungarische Gesellschaft für Heraldik und Genealogie, Budapest, 1888

²⁰ Archiv des Bistums Székesfehérvár, Fond 4578

²¹ Aus der Zeitung „Újvidéki Magyar Szó“, 2006. Dr. Gyula Dévai

²² Arcanum Textsammlung > Heimatkunde > Die Komitate und die Städte von Ungarn > KOMITAT TORONTÁL > die Adelsfamilien des Komitates Torontál. Verfasst von dr. Ede Reiszig, Historiker, Mitglied der zentr. Red. > Adelsfamilien. > Karácsnyi (Adliger und Graf aus Beodra)

Szemtanúk emlékei a kastélyról és környékéről

Mivel meglehetősen keveset tudunk egykori kastélyunkról, megkérdeztem néhány embert, akik még gyerekkorukban látták a Karátsonyi kastélyt. Arra kértem őket, meséljék el, hogyan emlékeznek a kastélyra, a parkra, a kastélyban élőkre, illetve hogy milyen, a kastélyhoz tartozó épületek voltak a Sallai út - Szabadság út találkozásának környékén, ahol őseink idejében a faluközpont lehetett.

Hely hiányában a visszaemlékezéseket nem teljes terjedelmükben adom közre, illetve azokat a tényeket, amelyre többen is emlékeznek, csak egy helyen említem.

Keszleri Antalné sz. Gábeli Mária (1925), József Attila utca 14.

Mariska néni szülői háza szemben volt a kastély Új utcai nagy kerítésével, most is ott lakik.

„Mi úgy hívtuk, hogy „hexnkosn” (Hexengasse, 'Boszorkány utca'), most Óvoda utca, de annak akkor külön neve nem volt. Ez nem volt egyenes, mint most. Jött előlről, aztán jobbra kanyarodott, úgy jött hátrafelé. És abban a kanyarban, mikor már egyenesen mentünk, ott voltak fel a lépcsők a vadászházhoz. Ez egy külön épület volt.

És a kastélyt..., kár, hogy azt lebontották, hogy nem hagyták úgy meg, mert az nagyon szép volt. Nagy épület volt. Hosszú és széles, mert a közepén ment egy folyosó. És kétoldalt voltak a szobák. Azt tudom, hogy innen hátulról mentünk be. Én iskolás gyerek voltam akkor. Volt nekik egy cseléd vagy szolga, és hátul volt egy kis szoba meg konyha, ahol az lakott. Volt két gyerekük nekik, és a kislány velem járt iskolába. Én vele jutottam be a kastélyba. A folyosón szaladgáltunk. Bent a szobákban nem voltam, csak azt tudom, hogy jobbra-balra voltak a szobák.

A kertben mindenféle fa volt. Itt a szélén (József Attila utca) volt egy nagy betonkerítés, és azon belül 1-2 vagy 3 méterre álltak jegenyefák, meg ilyen magas fák. Itt a felső oldalon voltak istállók meg ilyen szín, meg ahol volt benn a takarmány, ott voltam avval a kislánnyal. Akkor csak sertés volt nekik, akkor már ló nem volt. Az én édesapám az volt még kocsis ottan. Ha valahová mentek a hintóval, őt hívták kocsisnak.

23.	Hau Mária Gábeli Márton és neje Gábeli Anna	Részlet a telekkönyvi végzésből (ld. 40-41. old.)	2/300	750.-
24.	Gábeli Márton és neje Schuck Katalin	Auszug aus dem Grundbuchbescheid (siehe S. 40-41)	1/300	375.-
25.	Gábeli Mátyás és neje Gábeli Mária		1/300	375.-
26.	Göry Simon és neje Brandhuber Katalin		1/300	350.-
27.	Hargita Péter			
28.	172. h.sz. Háber János és neje		2/300	750.-

Erinnerungen von Augenzeugen an das Schloss und seine Umgebung

Da wir über das einstige Schloss ziemlich wenig wissen, habe ich einige Menschen gefragt, die das Schloss Karátsonyi in ihrer Kindheit noch gesehen haben. Ich bat sie, zu erzählen, wie sie sich an das Schloss, an den Park, sowie an die Einwohner des Schlosses, bzw. daran erinnern, welche Gebäude des Schlosses sich an der Ecke der Sallai Straße und der Szabadság Straße befanden, wo in der Zeit unserer Ahnen vermutlich das Dorfzentrum war.

Die Erinnerungen können hier wegen Platzmangels nicht in vollem Umfang veröffentlicht werden, und Tatsachen, die in mehreren Rückerinnerungen vorkommen, werden nur einmal erwähnt.

Die Frau von Antal Keszléri, geborene Maria Gabeli (1925), József-Attila-Straße 14.

Das Elternhaus von Tante Mariska stand gegenüber dem hohen Zaun des Schlosses in der Neugasse, wo sie heute noch wohnt.

„Wir nannten die Straße „Hexenkosn“ (Hexengasse), heute heißt sie Óvoda (,Kindergarten‘) Straße, aber damals hatte die Straße noch keinen eigenen Namen. Die Straße war nicht gerade, wie jetzt. Die Straße begann vorne, bog dann rechts ab, und führte so nach hinten. In der Kurve, wo die Straße schon gerade war, da führten die Treppen hoch zum Jägerhaus. Das war ein separat stehendes Gebäude.

Und das Schloss ..., schade, dass es abgerissen wurde, dass es nicht aufbewahrt wurde, denn es war sehr schön. Es war ein großes Gebäude. Es war lang und breit, denn in der Mitte verlief ein Flur. An beiden Seiten waren die Zimmer. Ich weiß noch, dass wir hinten hineingegangen sind. Ich war damals im Schulalter. Im Schloss arbeitete ein Knecht oder ein Diener, und hinten gab es ein kleines Zimmer und eine kleine Küche, wo sie wohnten. Sie hatten zwei Kinder, die Tochter ging mit mir zusammen in die Schule. Durch sie hatte ich Eingang ins Schloss. Wir rannten im Flur herum. In den Zimmern war ich nicht, ich weiß nur so viel, dass sich die Zimmer links und rechts befanden.

Im Garten gab es verschiedene Bäume. Hier an der Grenze (József-Attila-Straße) gab es einen großen Betonzaun, und dahinter standen 1-2 oder 3 Meter entfernt Pappel und ähnliche große Bäume. An der oberen Seite waren die Stallungen und so eine Scheune, wo das Futter drin war, dort war ich auch mit diesem Mädchen. Sie hatten damals nur noch Schweine, aber keine Pferde mehr.

Mein Vater war noch Kutscher im Schloss. Wenn die Familie mit der Kutsche ausfuhr, ließ man meinen Vater als Kutscher rufen.

Ünnepségekre nem emlékszem, mert én még nagyon kicsi gyerek voltam, mikor a gróf még itt volt, a Karátsonyi. Mikor már nagyobb lány voltam, akkor már nem volt itt.

300 erdőrész lett eladva, és ezt úgy adta el a gróf vagy grófné, hogy egy bizonyos összegért, és ezt a község megvette, szóval a község lakói. Majdnem bejött a pénz abból a fából, amit kivágtak azon a területen és eladtak. Mire kellett volna fizetni, addigra már megvolt a pénz a fából. A papa azzal jött haza, hogy nem is kell semmit befizetni, a fa fedezi.” (magnófelvétel)

Marlok József (1924), Szabadság út 88.

Jóska bácsi a kastély mellett született és ma is azon a telken van a háza, ahol gyerekkorában lakott.

„Velünk szemben volt egy vámház, ahol a földekről, ha jöttek be, akkor ott levették a vámot. Én már nem emlékszem arra a házra, csak azt tudom, hogy ott állt. Van kép róla.”

„Volt itt egy kovácsműhely, onnan ered az, hogy azt mondják nekünk „*tei santi Schmiedmichl*” (’ők a Kovácsmiskák’), mert állítólag az a kovácsműhely odatartozott hozzánk. A háború után eltűnt.

Volt egy asszony, Zseni néninek hívták, ... azt mesélték, hogy az adta át a mi szüleinknek az üzlethelyiséget illetve az üzletberendezést, ami akkoriban volt. (a mai élelmiszerüzlet)

Ez 900... nem tudom pontosan melyik évben, melyik napon volt. Azután a mi szüleink csinálták a boltot. Ami most az üzlethelyiség, az '24-ben épült neki, én novemberben születtem, és nyáron csinálták, azt, ahol jelenleg a bolt van.

„Schmied-Michl” (’Kovács-Miska’) Marlok Péter vegyeskereskedése 1921 előtt. A kép jobb oldalán az uradalmi raktár épülete, ahol a falu gazdái a földesúr számára leadták a tizedet. Középen a háttérben „Schmied-Michl” kovácsműhelye. A raktárt és a kovácsműhelyt az 1950-es évek elején lebontották. Köveit és tégláit a falu lakói elhordták, és felhasználták saját házaik építéséhez.

Ich erinnere mich an keine Feste, da ich ein kleines Kind war, als der Graf Karátsonyi noch hier wohnte. Als ich größer wurde, war er nicht mehr da. 300 Waldteile wurden so verkauft, dass die Gräfin oder der Graf diese an die Gemeinde, also den Einwohnern für eine gewisse Summe verkaufte. Sie kam fast von dem Geld zusammen, das man für das im Waldteil gefällte Holz bekam. Bis man hätte zahlen müssen, hatte man das Geld vom verkauften Holz bereits zusammen. Mein Vater kam damit nach Hause, dass er nichts mehr zu zahlen habe, weil das Holz diese Summe deckte.” (Tonbandaufnahme)

Josef Marlok (1924), Szabadság Straße 88

Onkel Josef wurde unweit vom Schloss geboren, und sein Haus steht auch heute noch auf dem Grundstück, wo er als Kind gespielt hat.

„Uns gegenüber gab es ein Zollhaus. Wenn man von den Feldern kam, wurde dort der Zoll bezahlt.

Ich erinnere mich nicht mehr an dieses Haus, ich weiß nur, dass es da stand. Es gibt ein Bild darüber.“

*„Da gab es eine Schmiede, deshalb wurde uns immer gesagt: „*tei san ti Schmiedmichl*“, da die Schmiede angeblich zu uns gehörte. Nach dem Krieg verschwand diese Schmiede.*

Es gab eine Frau, die Tante Scheni, ... man sagte, dass sie unseren Eltern den Geschäftsraum, bzw. die Einrichtung des Geschäfts übergeben hat. (das heutige Lebensmittelgeschäft)

Das war im Jahre 1900... ich weiß nicht mehr, in welchem Jahr und an welchem Tag genau.

Danach führten unsere Eltern das Geschäft. Die Ecke, dieses L-förmige Gebäude gab es nicht.

Das gegenwärtige Geschäft wurde 1924 gebaut, ich wurde im November geboren, und es wurde im Sommer gebaut, das Gebäude, in dem auch jetzt das Geschäft ist.

Kreislerei des „Schmied-Michl“ Marlok Peter vor 1921. Rechts im Bild das „Zehenthhaus“, in dem die Bauern dem Grundherrn den zehnten Teil ihrer Ernte abgeben mussten. Im Hintergrund in der Mitte steht die Werkstatt des „Schmied-Michl“. Das Lagerhaus und die Schmiede wurden Anfang der 1950-er Jahre abgerissen. Die Ziegel und Steine wurden von den Dorfbewohnern zum Hausbau verwendet.

Ahol most a Markos-ház (Szabadság út 92.) van, ott lakott egy ember, Zimmermannak hívták, ott sok lány volt, az én testvéreim barátokztak velük. Ő ilyen parádés kocsis volt. Ott, ahol a Metzger Marci lakik (Sallai u 2.), ott volt az istálló, ott voltak a hintók is. Később ő fölkerült a kastélyba, ott épült egy komoly istálló, ahol sok ló fért el. Arra emlékszem még, hogy az istálló a háború után akkor raktár volt, illetve a háború előtt volt raktár, és a háború után szőrén-szálán eltűnt. Most a Gazda-ház (Napközi köz 5.) áll ott, a hátsó fala az az istálló, ráépítettek arra az alapra.

A Schuckéknál (Szabadság út 96.) még meg van az a pince, de csak a fele. Az utoljára a Balázsé volt Húvösvölgyben (Balázs vendéglő), az eladta a Schuck bácsinak. A pince előtt volt egy kerek kút nem sok vízzel, a víznek ott már vége van.

Battovics Jenőnek hívták a vadászt, annak volt egy Jenő nevezetű fia, és avval barátokztunk. Többször bent voltam a kastélyban, de az épületben nem. Ha jöttek a grófok, akkor nem fogadtak senkit se.

A Farkas Józsiék (Óvoda u. 1.) támfala ahol van, ott volt a Battovics-féle ház, annak külön bejárata volt az utcáról, lépcsővel kellett fölmenni, a főbejáratot nem használta.

A kastélynak, ahol most a vízműnek is van, ott volt egy bejárata, és nálunk is, ott a Hannes pék és a Marlok Ádám közt volt egy vaskapu, és ott néha bementek a gyerekek, bemásztak alul, mert nem volt olyan tökéletes. Hátul meg kőfal volt az Új utcában. Később volt rajta egy lyuk ott bemásztak a gyerekek.

Akkor a gróf már nem nagyon szerepelt ott. Volt még egy gróf, aki Vörösváron meghalt állítólag a háború után.” (magnófelvétel)

Marlok Lajos (1927), Szabadság út 8.

Lajos bácsi a Hannes pék fia, közvetlenül a kastély melletti házban (Szabadság út 82.) született. A következőket mesélte:

A kastélyból csak ritkán rendeltek tőlük kenyeret, mert saját személyzetükkel süttették. Ha napszámosok voltak, akkor a szülei pékségéből talicskával vitték be a kastélykertbe a kenyeret, ilyenkor ő is velük ment, és a grófkisasszonyok mulattak a pendelyes kisgyereken.

Wo jetzt das Markos-Haus (Szabadság Str. 92) steht, dort wohnte ein Mann, er hieß Zimmermann, da gab es viele Mädchen und meine Geschwister waren befreundet mit ihnen. Der Zimmermann war so ein Paradekutscher. Wo jetzt der Marci Metzger wohnt (Sallai Str. 2), dort war der Stall, sowie die Kutschen. Später war er im Schloss angestellt, wo ein großer Stall für viele Pferde gebaut wurde. Ich erinnere mich noch daran, dass der Stall nach dem Krieg als Lager benutzt wurde, bzw. das war vor dem Krieg, und der Stall verschwand nach dem Krieg spurlos. Heute steht dort das Haus vom ehemaligen Josef Gazda (Napközi Gasse 5), und bei der hinteren Mauer war der ehemalige Stall, das Gebäude wurde auf dessen Fundament gebaut.

Beim Schuck-Haus (Szabadság Str. 96) gibt es noch den Keller, jedoch nur mehr die Hälfte davon. Der gehörte zuletzt dem Balázs in Húvösvölgy (Balázs Restaurant), der den Keller dem Onkel Schuck verkaufte. Vor dem Keller gab es einen Ziehbrunnen mit wenig Wasser, es gibt da kein Wasser mehr.

Der Jäger hieß Jenő Battovics, der hatte einen Sohn namens Jenő, mit dem wir befreundet waren. Ich war mehrmals auf dem Gebiet des Schlosses, im Schlossgebäude selbst jedoch nicht. Wenn die Grafen ankamen, dann wurde niemand empfangen.

Bei der Stützmauer des Hauses von Józsi Farkas (Óvoda Str. 1) befand sich das Battovics-Haus, das einen separaten Eingang von der Straße hatte, man musste eine Treppe hochgehen, der Haupteingang wurde nicht benutzt.

Der Eingang des Schlosses war dort, wo sich jetzt das Wasserwerk befindet, außerdem gab es ein Eisentor bei uns, zwischen dem Hannes-Bäcker und dem Haus von Adam Marlok, dort konnten die Kinder unter dem Eisentor durchkriechen, weil es nicht mehr so einwandfrei war. Hinten in der Neugasse gab es noch eine Steinmauer, die ein Loch hatte, durch das die Kinder hineinklettern konnten.

Der Graf war damals nicht mehr oft da. Es gab noch einen Grafen, der angeblich nach dem Krieg in Werischwar gestorben ist." (Tonbandaufnahme)

Ludwig Marlok (1927), Szabadság Str. 8

Onkel Ludwig, der Sohn des Hannes-Bäckers, wurde im Haus unmittelbar neben dem Schloss geboren (Szabadság Str. 82). Er erzählte, dass man bei ihnen aus dem Schloss nur selten Brot bestellt habe, weil man das eigene Personal Brot backen ließ. Wenn Tagelöhner im Schloss arbeiteten, habe man aus der Bäckerei das Brot mit einer Schubkarre in den Schlossgarten gefahren. Da sei er selbst mitgegangen und die Komtessen hätten den kleinen Hosendragoner ausgelacht.

Úgy emlékszik, hogy a kastélyépület zsindegyel volt fedve, és időnként a helybeli iparosokkal javították.

A környék gyerekeivel bejártak a kastélykertbe rabló-pandúrt játszani.

Gyümölcséréskor volt szokás a gyümölcsgurítás. A kisbíró kidobolta, hogy az 1-es kapunál gyümölcsgurítás lesz. A parkban a napszamosok leszedték a gyümölcsöt, pl. az almát, és ami már nem volt annyira szép, azt kigurították a nyitott kapun, a mostani vízműnél. Az asszonyok és gyerekek összeszedték, szatyorban vitték haza.

Marlok János pék családja és ismerősei körében
Der Bäcker Johann Marlok (Hannes-Bäck) im
Krise seiner Familie und Bekannten

Marlok Péter (1928), Óvoda utca 2.

Péter bácsi nagyon sokat tud falunk múltjáról, és jól ismeri az itteni családok eredetét. A nagyszülei laktak a kastély mellett.

Úgy emlékszik, hogy a kastély azon a helyen állt, ahol most a Szabadság út 76-os számú ház van.

1940-ben Erdélyből román származású munkaszolgálatosokat szállásoltak el a kastélyban, akik a bányában dolgoztak. Akkoriban járt a kastélyban és úgy emlékszik, hogy belül már nagyon rossz állapotban volt. 1942-ben a bombázások miatt Budapestről sok gyárból kimenekítettek különféle árukat, a melléképületek tele voltak ilyesmivel.

A kastélyt 1947-48-ban bontották el. Akkoriban építették az első óvodaépületet.

Az egyik vadászt Ruppik Edének hívták. A vadászház a mai Óvoda utca 2. számú ház helyén állt. A Hexengasséból ('Boszorkány utca', a mai Óvoda utca eleje) lépcsőn lehetett megközelíteni, kb. ott volt a lépcső, ahol most az első óvodaépület bejárati lépcsője van. A ház kétszobás hosszú épület volt, a régi parasztházakhoz hasonlított. A parkban sok gyümölcsfa volt, gyermekkorában erdei állatokat is látott szabadon, pl. őzikét. Istállókra és disznóólakra is emlékszik.

Er erinnert sich daran, dass das Schlossgebäude mit Schindel bedeckt war, und das Dach ließ man Handwerker des Dorfes reparieren.

Als Kind sei er öfters mit anderen Kindern in den Schlossgarten gegangen, um dort Räuber und Gendarm zu spielen.

Bei Obstzeit sei das Obstrollen üblich gewesen. Der Ausrufer trommelte aus, dass beim Tor 1 Obstrollen stattfindet. Im Park pflückten die Tagelöhner das Obst, zum Beispiel Äpfel, und die minderwertigeren wurden durch das geöffnete Tor beim heutigen Wasserwerk auf die Straße gerollt. Die Frauen und Kinder sammelten es auf, und brachten es nach Hause.

Peter Marlok (1928), Óvoda Straße 2

Onkel Peter weiß sehr viel über die Vergangenheit unseres Dorfes und kennt die Herkunft der hiesigen Familien gut. Seine Großeltern wohnten in ihrem Haus neben dem Schloss.

Er erinnert sich daran, dass das Schloss dort stand, wo sich jetzt das Haus Nr. 76 in der Szabadság Straße befindet.

Im Jahre 1940 seien im Schloss rumänische Arbeitsdienstler aus Siebenbürgen untergebracht gewesen, die im Bergwerk arbeiteten. Er war damals im Schloss und erinnert sich daran, dass es von innen bereits in einem sehr schlechten Zustand war. 1942 wurden in Budapest verschiedene Waren wegen der Bombardierungen aus vielen Fabriken hierher gerettet, und diese wurden in den Nebengebäuden des Schlosses gelagert.

Das Schloss wurde in den Jahren 1947-48 abgerissen. Zu dieser Zeit wurde das erste Kindergartengebäude gebaut.

Der eine Jäger habe Ede Ruppik geheißt. Das Jagdhaus stand an der Stelle des heutigen Hauses unter der Óvoda Straße 2. Aus der Hexengasse (Anfang der heutigen Óvoda Straße) konnte es durch Treppen angenähert werden, und die Treppe habe sich ungefähr dort befunden, wo jetzt die Eingangstreppe des ersten Kindergartengebäudes ist. Das Haus habe zwei Zimmer gehabt, und sah aus wie die alten Bauernhäuser. Im Park habe es viele Obstbäume gegeben, in seiner Kindheit sah er sogar Waldtiere, zum Beispiel Rehe, frei herumlaufen. Er erinnert sich noch an Pferde- und Schweineställe.

A mai József Attila utca és Óvoda utca sarkán, a keskeny út közepén álló hatalmas fát id. Brandhuber János ács vezényletével kb. 1953-ban vágták ki, és vastag ágaiból a teknővájók forrázó teknőket készítettek. A fa törzsét hét-nyolc nagyobb gyerek érte csak át.

A kastélyon kívül, körülbelül a mai Szabadság út 90. és 92. számú ház helyén volt egy nagy épület, ami a mostani út egy részét is elfoglalta. Mintegy 12 m x 25 m lehetett. Állítólag az 1900-as évek elején egy Klemcsák nevű mészáros is bérlő volt ott. A Szabadság út 96. és 104. között egy hatalmas pince volt a mai főúttal párhuzamosan. Ott a mai napig is beljebb állnak a házak.

A mai Sallai utca és Köztársaság köz táján egy nagy füves terület volt, ahol a lenvásznat szárították. Úgy is hívták, hogy „Leimedplach” (‘Vászonhalványító’).

Marlok Péter édesanyja karján (1928. november)

Az egyszerű szentiváni családok számára a fényképezkedés nem mindennapi esemény volt. Például búcsúkor, mikor megérkezett a vándorfényképész, a családok ünneplőbe öltözve készítették el a családi képet.

Peter Marlok am Arm seiner Mutter (Kirchtag, 1928)

Für die einfachen Sanktiwaner war das Fotografieren ein besonderes Ereignis. So zu Beispiel zum Kirchtag, wenn ein Wanderfotograf ins Dorf kam, setzten sich die Familien in festlicher Kleidung zu einem Familienbild vor die Kamera.

An der Ecke der heutigen József-Attila- und Óvoda Straße habe ein riesiger Baum in der Mitte der schmalen Straße gestanden, der 1953 unter der Leitung des Zimmermanns Johann Brandhuber sen. gefällt wurde, und aus den dicken Ästen habe man Sautröge zum Brühen des Schweins nach dem Schlachten angefertigt. Den Stamm des Baumes konnten nur sieben bis acht größere Kinder umfassen.

Außerhalb des Schlosses, ungefähr an der Stelle der Häuser unter den heutigen Nr. 90-92 in der Szabadság Straße habe es ein großes Gebäude gegeben, das auch einen Teil der heutigen Straße einnahm. Es sei ungefähr 12 m x 25 m groß gewesen sein. Es sei gegen Anfang der 1900er Jahre von einem Fleischer namens Klemcsák gemietet worden. Zwischen den Häusern unter den heutigen Nr. 96 und 104 in habe es parallel zur Hauptstraße einen riesigen Keller gegeben. Dort stehen die Häuser bis zum heutigen Tag etwas weiter drinnen.

In der Gegend der heutigen Sallai Straße und der Köztársaság Gasse habe einen großen Rasenfleck gegeben, wo die Leinwand getrocknet wurde. Es habe auch „Leimedplach“ geheißen (‘Leinenbleicher’).

Id. Mirk György (1928) és felesége, sz. Marlok Mária (1930),
Ságvári utca 55.

Mikor ők gyerekek voltak, a kastélyban már nemigen volt élet.

Gyuri bácsi szülői háza a mai Bányász utca és Óvoda utca sarkán állt (mára teljesen átépítették). Az 1930-as években épült, és valószínűleg ez az a bizonyos ház, amit Bonomi említ. („Az ún. Pinda-peagl tetején régebben még láthattuk egy kolostor (?) romjait. Körülbelül 6 évvel ezelőtt egy házat építettek a helyén.“ ld. 13. lábjegyzet)

Nemigen emlékszik az építkezésre, csak arra, hogy sziklás volt az udvar. Évekkel ezelőtt a testvére (néhai Kovács Istvánné sz. Mirk Terézia) mesélte, hogy mikor a házat cserepezték, az udvari oldalon nem kellett állvány a cserepek felrakásához, mert olyan magas volt még a szikla a mostani udvar helyén.

Gyuri bácsi bejáratos volt a kastélykertbe, mert a Battovics vadásznak hasonló korú lánya volt, és testvérével együtt sokszor játszottak a parkban. Emlékszik egy pingpongasztalra, ami abban az időben újdonságnak számított. Szabadon járkáló szarvas és őzike, valamint nádas-mocsaras rész is volt a park területén.

Mariska néniék az Új utcában (József Attila u.) laktak, szintén közel a kastély kerítéséhez. Jól emlékszik, hogy a park jobb oldalán volt a lóistálló.

Járt a vadászházban is. Egyszer nagyon kikapott, mert sötétedés után ment haza, úgy belefeledkezett a játékba a vadász kislányával.

Emlékezetük szerint a mai legrégebbi óvodaépület áll a régi vadászház helyén. Elmondták, hogy a Hexengasse nem egyenesen ment. Az elejénél jobboldalt a park jóval magasabban volt az útnál, a mostani József Attila utcai saroknál (Pindl peagl) pedig baloldalt volt a háztelek jóval magasabban, mint az út.

Marlok Mária házuk udvarában,
háttérben a kastély épülete (1946 tavasza)

Maria Marlok im Hof ihres Hauses,
im Hintergrund das Schlossgebäude (Frühjahr 1946)

**Georg Mirk sen. (1928) und seine Frau, geborene Maria Marlok (1930),
Ságvári Str. 55**

Als sie Kinder waren, gab es im Schloss kaum mehr Leben.

Das Elternhaus von Onkel Gyuri befand sich an der Ecke der heutigen Bányász und der Óvoda Straße (es wurde vollständig umgebaut). Das Haus wurde in den 1930er Jahren gebaut, und es handelt sich vermutlich um das Haus, das auch Bonomi erwähnt. („Auf dem sog. Pinda-peagl (Binder-Hügel) konnte man früher noch die Ruinen eines Klosters (?) sehen. Vor ungefähr 6 Jahren wurde an dieser Stelle ein Haus gebaut.“ Siehe Fußnote 13)

Onkel Gyuri erinnert sich nicht mehr an die Bauarbeiten. Nur daran, dass der Hof felsig war. Vor Jahren erzählte seine Schwester (Frau Kovács, geborene Theresia Mirk), dass man beim Dachdecken auf der Hofseite kein Gerüst gebraucht habe, weil der Fels im jetzigen Hof noch so hoch gewesen sei. Onkel Gyuri konnte im Schlossgarten ein- und ausgehen, weil der Jäger Battovics eine gleichaltrige Tochter hatte, und sie spielten oft miteinander im Park. Er erinnert sich an einen Tischtennistisch, der damals als Neuigkeit galt. Im Park haben Hirsche und Rehe frei herumlaufen können, und es habe da auch ein sumpfiges Gebiet gegeben.

Die Familie von Tante Mariska wohnte in der Neugasse (József-Attila-Straße), ebenfalls in der Nähe des Schlosszaunes. Sie kann sich noch gut daran erinnern, dass der Pferdestall sich an der rechten Seite des Parks befand.

Sie war auch im Jagdhaus. Einmal habe sie zu Hause Schläge bekommen, weil sie erst nach Dämmerung nach Hause ging, da sie beim Spiel mit der Tochter des Jägers die Zeit vergaß.

Gemäß ihrer Rückerinnerung steht das gegenwärtig älteste Gebäude des Kindergartens am Ort des alten Jagdhauses.

Sie erzählten, dass die Hexengasse nicht gerade gewesen sei. Am Anfang der Straße habe der Park viel höher gelegen als die Straße, und an der heutigen Ecke bei der József-Attila-Straße (Pindl peagl) sei das Grundstück links viel höher gewesen als die Straße.

*Csabaföldi és déli töltevények
névsora.*

A pestvidéki kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság.

6805/1940. tkszám.

V é g z é s .

A telekkönyvi hatóság a Pilisszentiván községben 1939. évi október hó 2. napján és Budapesten 1939. évi október hó 31. napján kelt, illetékkiszabás végett a budapestvidéki m. kir. adóhivatalnál Vi. 2724/99 t. a. bemutatott s a m. kir. Földművelésügyi Miniszter által 70.104/1940. I-2. szám alatt tudomásul vett adásvételi szerződés, valamint az ingatlanszerzési képesség tekintetében az 1939. IV. tc. rendelkezésére vonatkozólag Pilisszentiván községben 1939. október 18-án kelt "Nyilatkozat" alapján elrendeli, hogy a telekkönyvi iroda

az 1939. évi november hó 7. napján iktatott 15539/1939. tksz.

beadvány rangsorában a következő bejegyzéseket teljesítse:

- I. a pilisszentiváni I. sz. tkvi betétben A I. 8-58. sorsz. 812, 813, 816, 817, 818, 821, 822, 824/1, 825-827, 829-837, 838/1, 838/2, 839-848, 849/2, 850, 851, 1003-1005, 1007-1017, 1022/1, 1029. hrsz. alatt felvett B. 18. sorsz. alatt gróf Keglevich Gyuláné gróf Karátsonyi Ilma. nevében álló ingatlanokat - a B. 19. sorsz. alatt a 11906/1939. tksz. végzéssel gróf Karátsonyi Irma javára feljegyzett elidegenítési és terhelési tilalomra való tekintet nélkül, - jegyezze le és azokat a B. 6. sorsz. alatt az 5763/1929. tksz. végzéssel a Hungária Köszénbányászat Hauser Lipót és Társa környei bej. cég javára bekebelezett köszénkutatói jog, a C. 10. sorsz. alatt a 17010/1927. tksz. végzéssel elmebeteg grf. Karátsonyi Jenóné Andrássy Karolin grófnő, gondnokolt javára bekebelezett életfogytiglani haszonélvezeti jog részbeni, a C. 14. sorsz. alatt a 19532/1931. tksz. végzéssel 100.073. ar. P. 44 f. adóhátralék és jár. erejéig a Budapest Székesfőváros Községe javára bekebelezett jelzálogjog, továbbá a C. 18. sorsz. alatt a 17643/1933. tka végzéssel 9969-P 19 f. adóhátralék és jár. erejéig ugyanannak javára bekebelezett jelzálogjog, a C. 41. sorsz. alatt a 14115/1937. tksz. végzéssel 45.487-P 04 f. illeték és jár. erejéig a m. kir. Áincstár javára bekebelezett jelzálogjog, a C. 60. sorsz. alatt a 15433/1939. tksz. végzéssel 6800. ar. Peng. tőke és jár. erejéig dr. Szegedy László javára bekebelezett jelzálogjog egyetemleges átvitele, az ezen jogokra vonatkozó feljegyzések részbeni átvitele, - továbbá a C. 64. 65. 66. sorsz. alatt a 697/1940. tksz. 698/1940. tk. és 699/1940. tk. sz. végzéssel elrendelt feljegyzések egészbeni átvitele mellett - az 1251. sz. alatt nyitott tkvi betétbe jegyezze át, -

A pestvidéki királyi járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság végzése az erdőrészek telekkönyvi átírásáról (részlet)

6805/1940.sz.

8.

Sor- szám.	A tulajdonjogot nyerő vevők neve:	Tulajdoni aránya:	Bekebelezendő vételhátralék összesen ar. p.
	Athozat:	239/300	72817.-
143.	Sik János nős Heinrich Terézzel	5/300	---
144.	Szentkúti József és neje Fülöp Julianna	1/300	375.-
145.	legifj. Szontag János Fő u	10/300	3750.-
146.	Szontag István és neje Ziegler Katalin pilisvörösvári lakosok,	1/300	450.-
147.	albisi Bakcsy Arthur és neje Lázár Eleonóra nagykovácsi lakosok,	4/300	1500.-
148.	Elefánty Kálmán nős Plecker Vilmmával budapesti /Ráday u 32.I/2.	20/300	1000.-
149.	dr. Sarnóczay János budapesti /I. Pauler u 15/ lakos	20/300	---
	Összesen	300/300	79892.-

azaz Hetvenkilencezernyolcszázkilencvenkettő, arany pengő.

IV. Az I. pontban felsorolt ingatlanokra vonatkozólag a pilis-szentiváni 1251. sz. tkvi betét B. lapján jegyezze fel, hogy a tulajdonosok kötelesek a tulajdonukba jutó és továbbra államerdészet kezelésben maradó erdőingatlanokat állandóan erdőként fentartani és osztatlanul, közösen használni.-

V. A III. pontban felsoroltak javára a tulajdonjog bekebelezésével egyidejűleg tüntesse fel, hogy a társas viszonyban megszerzett egyes hányadokból a tulajdonostársakat egyenlő arányu tulajdonjog illeti meg.-

Budapest, 1940. évi június hó 6. napján.

dr. László sk. kir. járásbíró.

A kiadmány hitelével

Legedős

kiadó.

Aszabaföldi erdőbirtokosok mérsérlése

Beschluss des königlichen Bezirksgerichts Umgebung Pest als Grundbuchamt über die grundbücherliche Umschreibung der Waldteile (Auszug)

Mackeln gereinigt zu werden verlange. Gib mir die Gnade, daß ich mit nöthiger Vorbereitung zu diesem heiligen Sakramente mich nähere. Sei in meinem Beistande, auf daß ich meine Sünden vollkommen erkenne, in meinem Herzen, auf daß ich dieselbe sehr verabscheue, in meinem Munde, auf daß ich sie ordentlich beichten, auch Verzeihung und Nachlassung derselben erlangen möge. Amen.

Anrufung des heil. Geistes.

Heiliger Geist, erleuchte meinen Verstand, damit ich meine Sünden recht erkenne, erweiche mein Herz, damit ich sie aufrichtig beichte und aufrechtes Glauben, Stärke und Liebe erlange, damit ich mich vollkommen gereinigt sehe. Amen. u. s. w.

Kiadja a

Pilisszentiváni Kulturális Közalapítvány és a Német Nemzetiségi Önkormányzat Pilisszentiván, 2006. december

2084 Pilisszentiván, Szabadság út 85.

Sorozatszerkesztő és lektor: *Dr. Mirk Mária*

Német fordítás: *B. Szabó Károly*

Grafika: *Lovász Dóra*

Nyomda: *Onix Nyomda Kft., 4030 Debrecen, Rigó u. 35-39.*

Herausgeber:

Gemeinnützige Kulturstiftung Sanktiwan bei Ofen und Selbstverwaltung der Deutschen Nationalität Sanktiwan, Dezember 2006

2084 Pilisszentiván, Szabadság út 85.

Redaktion und Lektorarbeiten: *Dr. Maria Mirk*

Übersetzung aus dem Ungarischen: *Karl B. Szabó*

Grafische Gestaltung: *Dóra Lovász*

Druck: *Onix Nyomda Kft., 4030 Debrecen, Rigó u. 35-39.*